

การช่วยผู้อื่นให้มีธรรมะโดยหลักพื้นฐาน

[ชุดลอยปทุม อันดับ ๗๕]

พุทธศาสนิกขุ

อุทิศนา

ลยธรรมะมัลย์	ลงสู่โลกอันเบียดบีบ
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพุทธรูปประสงคฺ ๗
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปนโลกให้อยู่ง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศขสสภาพ ๗
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวลูสเตรัจฉาน ๗
จะทกข์ทนทั้งคินวัน	พิฆาตกนบมีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ๗
บรรษัทพระพุทธรองคฺ	จึงประสงคฺประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผองผ่องพันภัย ๗
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศท้าวทงปถพี ๗

พ.ท.

๒๕๒๓

ACC. NO. 1193

Date Received ๒ ก.พ. ๓๐

Call No. W ๒44ก

A. 4

ห้องสมุด “กระท่อมธรรมโฆษณ์”

สวนอุศมมูลนิธิ

การช่วยผ่อน^{๒๘}ใหม่^{๒๘}ธรรมะ

โดยหลักพื้นฐาน

[ชุดลอยปทุม อันดับ ๗๕]

คำบรรยายของ

ท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ

ประจำวันเสาร์ ภาคอาสาฬหบูชา

ชุด ธรรมะโดยหลักพื้นฐาน

ณ ลานหินโค้ง สวนโมกขพลาราม ไชยา

ศรัทธาบริจาค

ของ

ผู้มาเยี่ยมชมสวนโมกข์แต่ละปี

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๑,๐๐๐ เล่ม

๒๗ พฤษภาคม ๒๕๒๙

"มัจฉาในระลอกแรก" จุลลลิต

ลิขิตคุณกมล

จะดูโลกแง่ไหน ?

จงดูเถิด โลกนี้ มีหลายแง่

ดูให้แน่ น่าสรวล เป็นชวนหัว
หรือชวนเศร้า โศกสลด ถึงหดตัว

ดูให้ทั่ว ถ้วนความ ตามแสดง.

จะดูมัน แง่ไหน ตามใจเถิด

แต่ให้เกิด ปัญญา มาเป็นแสง

ส่องทางเดิน ชีวา ราคาแพง

อย่าให้แพลง พลาดพลั้ง ระวังเอย ๆ

กรมศิลปากร
เลขที่ ๑๐๐.๑ : ๑
๒๕๒๕

พิชิต วัฒนศิริ

อนิเมทา

การพิมพ์หนังสือ ชลธรรมะ อันเป็นธรรมบท ในสมัย
ที่โลกกำลังขาดแคลนธรรมะอย่างยิ่ง เช่นนี้ เรื่องสั้นนี้ มี
ในชุด เดอะกรรแกการอนิเมทา, เรื่อง ของอนิเมทา.

คำว่า "ธรรม" หมายถึงดีงาม มีความหมาย มาก
มาย นานาประการ, แต่ประการที่สำคัญที่สุดนั้น ธรรมะ
คือ หน้าที่ ที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติ ในทุกโอกาสของ
ชีวิต หน้าที่ ทุกข้อที่ทุกคน แห่งวิถีชีวิต ของเขา,
เมื่อความดี ซึ่งดีอยู่ อย่าง สาธุ นี้ โดย ส่วน ตัว และ
ส่วนรวม, หรือ ทั้ง โลก.

โลกขาดแคลนธรรมะ เพราะ ไม่รู้จัก สั้นนี้ เรียก
ว่า ธรรมะ อย่าง ถูกต้อง ดัง ที่ กล่าว แล้ว เพราะ คือ ๗
เสด็จ ไป หลง ใน นคร ระง ระง ระง เกิด จาก การ ประ พ ก ต์
ผิด ธรรมะ นั้น เอง. สัญชาต ์ ก เ ล ส ใน ใจ คน ยัง อม ช อ ย
ใจ ใน นคร ระง ระง ระง นั้น และ ใคร ก็ ไม่ ใ ห ย ที่ คน กร ร ร ร
ทั้ง มี ใจ ใ ห ใจ มี น ก เ ล ส ใจ นี้ เมื่อ ทั้ง ตัว. ม ร ชา ก เ ล ส ส ก
ซึ่ง ดี ล ก เ ล ส ใจ อัน เห็น ไว้ ว่า มี แต่ ๑๐ มี ธรรมะ ๑ มี ๑ มี ๑
โลก แล้ว; ขอ แต่ นี้ มี แนว คือ สน ๑๐ ก เ ล ส ใจ ให้ ได้ มี ใจ อยู่
ตลอด เวลา เมื่อ มา แล้ว. เขา เห็น ว่า หน้าที่ ของ เขา มี คือ อยู่
เฉย แต่ เขา แนว คือ สน ๑๐ ความ ต้อง การ ของ ก เ ล ส ใจ เท่านั้น.

โลกส่วนใหญ่นี้ กำลังตกอยู่ในสภาพเช่นนี้ จึง

ระวังให้ดีว่า โลกที่กำลังขาดแคลนธรรมชาติ สำหรับสัตว์สังขต-
 ญาณ; มีแต่ธรรม คือสิ่งที่ไม่สามารถทำลายให้พัง
 พินาศได้ ดั่งที่มีปรากฏอยู่ในโลกปัจจุบันนี้. แม้จะมีพระผู้เป็น
 ธรรมไว้ คุ้มครองปกป้องตาม สหุภพกันกับสัตว์เทวดา ก็ยังไม่เต็ม
 ไปด้วยสัตว์ที่เป็นประโยชน์ในโลกทั้งปวงใน โลกนี้ ตั้งแต่
 เสด็จเกิด ครอบงำกัน อันชวาท ภัยสังคม หนอยมว่า สัตว์มนุษย์-
 ธรรม สอดตามเสวยวิจิตร สอดตามเสียด และทรงอุปประ-
 หารกัน ระหนาบชนชั้น ที่มี ความเหลือล้นล้นทั้ง สัตว์อันมีผู้รัก
 คมสัน, ภาวะอันทั่วถึง กันทั้งโลก แม้ในมนุษย์ผู้ที่มีดี
 อยู่ในธรรม โดยสัตว์เทวดา. ผลแห่งธรรม อันเนื่อง มี
ผล ที่ หา กว่า ธรรม อื่น ใน โลก.

ชาติคุณ ชาติจะดีดว่า มันมีเป็น สัตว์ที่ช่วยไม่ได้เสียแล้วที่
 ชาติมีใน โลกเป็นเช่นนี้. ชาติช่วยให้เป็นไปตามนั้น และผลของ
 เป็นคุณตามเหลือ เท่าไรก็ช่วยไม่ได้มี ภาวะด้วย สัตว์คนหนึ่ง ก็
 แล้วกัน โดยไม่ต้อละตาย โลกสัตว์เดรัจฉาน ที่ยังลอบอยู่ใน
 สวรรค์เดิมๆ แต่ประ-
 หารใจ. แต่พวกนี้ นับถือ ธรรม= ศาสนาอัน
 เห็นแก่ สัตว์ ทั้ง ปวง มี ให้ ยัง และ เข้ ก็ ยัง แ่ กับ ได้ ตาม แนว และ
มี คือ ยัง; เจมา สัตว์ทั้งปวงด้วยแห่ง สันติภาพกันใหม่ เพื่อมนุษย์
 โลกนี้ไว้ ตามแนวแห่งความสงบสุข โดยอาศัย สัตว์ที่ไว้
 ภาว ธรรม นั้น เอง; ละได้พยายามพากันเสียแพ้วธรรม ชัก
 ครอบงำกัน ใ้แก่การ-
 ทำ กุศลอันดี เพื่อการกุศลมาแห่ง ธรรม สูง
 มนุษย์นี้. การที่มีพินัย สัตว์ ธรรม นี้ นั้น เสีย แพ้ว ก็ คือ แต่
 ที่ มี เพื่อ ตัด การ ประ สอ ดี นี้.

การรู้จักธรรม คือการรู้ตัวละเว้นการชั่วอย่างถูกต้อง คน
 มีคุณอยู่ในโลกนี้สักเท่าไร แม้ในยามเดือดร้อนภัย ก็ยังรู้จักอยู่
 กับสติใจ อย่างยั้งยืนยง. มิฉะนั้นจะเห็นความทุกข์อันใดในขันธ์ ย่อม
 มีเวทนาที่ต้อแห่งความทุกข์นั้น สำหรับผู้ที่รู้ธรรมอย่างแท้-
 จริง. ความเห็นแก่ตัว ย่อมเกิดไม่ได้ เพราะเหตุนี้. ความรัก
 เพื่อหมิ่นเหยียดดูถูกกัน มิได้มีโดยง่าย แม้ว่าจะมีความเกลียด
 กันกันอยู่ก็ตาม หากมาปลงใจเสียไป. ผู้ประพฤติกุศล ย่อม
รู้สึกรู้เห็นสุข เมื่อรู้สึกรู้เห็นดีประพฤติกุศล หรือเมื่อได้ทำ
 หน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง. ความโกรธพัวพัน ใน
 ชาติหนึ่ง ทำให้รู้สึกรู้เห็นสุข. มีน้อยความสุขอันเป็นภยา
 คือ สุขใจความสบายเนื้อหนัง คือ สุขใจ ความดีนั้น กาย และ
 ใจที่ต่างเป็นความสุขใจโดยความเหล่านี้มัน เสียแล้ว.

ธรรม: ชั่วอยู่ในเรารู้จักมีศีลใจ อย่างถูกต้อง รู้จักมีสติ
 แปรละอันชั่ว และชั่วมันอย่างถูกต้อง, มีหน้าที่ที่ทราบ
 ทรัพย์สมบัติ ก็ยังพอใจพอใจเสีย มีภาระงาน ฯลฯ อย่าง
 ถูกต้อง คือเป็นไปเพื่อ สันติสุขสันต์บุคคล และ สันต์ภาพ
ของสังคม โดยสันต์เสีย, มีสังขารกุกกุกกุกกุก กุกกุก
 ใจ แม้แก่สัตว์เดรัจฉาน และพญานาคอันยิ่ง, มีเมตตา
 ความดีใจใจ หรือเห็นแก่คนอื่น แม้แต่คนน้อยเสีย. สัก
 ก็เสียกว่า ขา, ใจชั่วร้าย, หรือ ชั่วแต่ตลอดชาติ ย่อมมี
 แก่นผู้ประพฤติกุศล. ข้อนี้ หมายถึงความว่า หนัก มีมีสติ-
 ธรรมอยู่ตลอดเวลา, มีแต่ สวรรค์ นิมิตต์แต่ วิญญาณ
 หาระประพฤติกุศล มีแต่สันติ ใจเสีย.

การช่วยผู้อื่นให้มีธรรมะ* โดยหลักพื้นฐาน

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ แห่งภาคอาสาฬหบูชา เป็นครั้งที่ ๑๑ ในวันนี้ อาตมาก็ยังคงกล่าวเรื่อง **ธรรมะโดยหลักพื้นฐาน** ต่อไปตามเดิม, แต่มีหัวข้อเฉพาะในครั้งนี้ว่า **การช่วยผู้อื่นให้มีธรรมะ โดยหลักพื้นฐาน.** คำว่า **โดยหลักพื้นฐาน** นี้เป็นที่เข้าใจกันดีอยู่แล้ว ทุก ๆ ข้อกระทำโดยหลักพื้นฐาน และเป็นหลักพื้นฐาน, มาในครั้งนี้จะได้กล่าวถึงการช่วยผู้อื่นให้มีธรรมะโดยหลักพื้นฐาน. หลักพื้นฐานที่ควรทราบมีอยู่อย่างไร ก็จะต้องทราบกันโดยหมดสิ้น, แล้วก็ทำให้สำเร็จประโยชน์ตามนั้น โดยอาศัยหลักพื้นฐานเหล่านั้น.

บรรยายธรรมประจำวันเสาร์ ภาคอาสาฬหบูชา

ชุด ธรรมะโดยหลักพื้นฐาน ครั้งที่ ๑๑

วันเสาร์ที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๒๕ ณ ลานหินโค้ง โมกขพลาราม ไซยา

[บทวน]

การบรรยายครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้าย เป็นครั้งที่ ๑๑. สิบครั้งที่แล้วมา ได้พูดถึงเรื่องอันเกี่ยวกับบุคคลนั้น ๆ โดยเฉพาะ, ส่วนในวันนี้จะกล่าวถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น คือที่จะต้องกระทำกับผู้อื่น. ใน *ครั้งแรก* ที่สุด ได้กล่าวถึง *ธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์*, ธรรมชาติปรุ่่งเต่างให้ เกิดเป็นมนุษย์ขึ้นมาอย่างไร, มีหลักเกณฑ์อย่างไร.

ใน *ครั้งที่ ๒*. *ปัญหาพื้นฐานของมนุษย์* คือความที่ต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มัน *เป็นความทุกข์ได้โดยง่าย*.

ครั้งที่ ๓. *การดำรงชีวิตที่ถูกต้อง* คืออยู่ในลักษณะที่ว่ายากที่จะเป็นทุกข์.

ครั้งที่ ๔. *จิตตภาวนาทุ่กรูปแบบ*, คือการดำรงจิตไว้ในลักษณะที่จะไม่เกิดความทุกข์ทุ่กรูปแบบ.

ครั้งที่ ๕. *เรื่องตัวตนและมิใช่ตัวตน อันนี้เป็นหลักปรมัตถ์* ตัวตนคืออย่างไร, ไม่มีตัวตนคืออย่างไร, ตามธรรมชาติมิใช่ตัวตน แต่ความรู้สึกคิดนึกของคนมันก็มีตัว

คนไปเสียหมด มันเลยสิ้นธรรมชาติ, หรือเรียกว่าปล้นของ
ธรรมชาติเอามาเป็นตัวตน.

**ครั้งที่ ๖. เรื่องสันติสุขของบุคคลและสันติภาพ
ของสังคม** นี้เป็นผลที่พึงปรารถนา. บุคคลควรจะได้สันติ-
สุข, สังคมควรมีสันติภาพ.

ครั้งที่ ๗. ตรงไปยังหัวใจของธรรมะ คือไม่เสีย
เวลาศึกษาเรื่องหนึ่งเรื่องหนึ่งเรื่องโน้นโดยอ้อมค้อม, แต่จะ
ศึกษาพุ่งตรงไปว่าจะดับทุกข์อย่างไร เรื่องเดียวเท่านั้น.

ครั้งที่ ๘. การออกมาเสียจากวัตถุนิยม คือวัตถุนิยมกำลังครองโลก มันกำลังครอบงำโลก, กำลังชักจูงโลก
ให้เป็นไปตามอำนาจ; ออกมาเสียจากอำนาจของวัตถุนิยม
ก็จะเป็นอิสระ.

ครั้งที่ ๙. การทำความเข้าใจระหว่างศาสนา คือ
แต่ละคนก็มีศาสนา มันคอยแต่จะกระทบกระทั่งกัน, ควร
จะมีการทำความเข้าใจในระหว่างศาสนา จนอยู่ร่วมโลกกันได้
อยู่ร่วมบ้านเมืองกันได้, กระทบอยู่ในครอบครัวเดียวกันก็
ได้; เช่นสามัคคีศาสนาหนึ่ง ภรรยาถือศาสนาหนึ่ง ก็ยัง

ทำความเข้าใจกันได้, ไม่มีปัญหาอันเนื่องมาจากการที่ถือศาสนาต่างกัน.

ครั้งที่ ๑๐. เรื่อง การมีธรรมะในชีวิตประจำวัน จะทำได้ก็รูปแบบ, เมื่อมีชีวิตเป็นปรกติอยู่ตลอดเวลาเป็นประจำ วัน มันก็หมกบปัญหาเท่านั้นแหละ.

นี่ สิบครั้งนี่เรื่องเกี่ยวกับบุคคล นั้น ๆ จบไปแล้ว, วันนี้จะพูดถึงเรื่องเกี่ยวกับผู้อื่น คือเรื่อง การช่วยผู้อื่นให้มีธรรมะ.

ขอให้หนักกันให้ดี ๆ คนที่ใจแคบจะไม่นึกถึงผู้อื่น จนเกิดความเคียดชังเป็นนิสัยที่จะไม่นึกถึงผู้อื่น ก็นึกถึงแต่เรื่องของตัวเอง, แล้วก็เห็นแก่ตัว, แล้วก็มีความเข้าใจผิดว่าผู้อื่นไม่สำคัญ, เราสำคัญ เราดี เราดี เรามีสุขอะไรก็แล้วกัน, คนอื่นจะเป็นอย่างไรก็ไม่มีปัญหา. อาจจะมีคนซึ่งเกียจคิด แล้วลงมติเอาเสียว่าอย่างนี้ ว่าผู้อื่นไม่เกี่ยว, เราคนเดียวที่จะต้องเอาใจใส่. ถ้าอย่างนั้นมันก็จะผิดเอามาก ๆ ผิดหลายอย่าง, ผิดหลายทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผิดหลักธรรมชาติ, ผิดกฎของธรรมชาติ.

เขาจะต้องรู้ จะต้องคิดจรรู้ จะต้องมองเห็นอย่าง
แจ่มแจ้ง ว่าโลกนี้เป็นที่อยู่ของคนร่วมกันจำนวนมาก;
เดี๋ยวนี้หลายพันล้านแล้ว อยู่ร่วมกันในโลกเดียวกัน, ถ้า
ไม่มีอะไรที่เป็นเครื่องควบคุมโลก ให้มันกลมกลืนกันได้ มัน
ก็ต้องกระทบกระทั่งกัน. คนแต่ละคนในโลก จะต้องมีความ
เหมือนกันในอะไรบางอย่าง, เหมือนกันในเรื่องบางอย่าง
อย่าง. พุทธอย่างกำปั้นทุบดินก็คือว่า **อยากจะไม่มีปัญหา,**
อยากจะทำอย่างสงบสุข ด้วยกันทั้งนั้น. นี่ต้องการ
เหมือนกัน และว่ามีความเข้าใจกันได้, ทำความเข้าใจกันได้,
สามารถทำความเข้าใจกันได้, แล้ว **อะไรเล่าที่จะทำให้เป็น**
เช่นนั้นได้? มันก็มีแต่**ธรรมะ** ธรรมะ ธรรมะ อย่างเดียว
เท่านั้นแหละที่จะทำให้เป็นเช่นนั้นได้.

ธรรมะ จะช่วยโลกให้สุขสมบูรณ์.

ธรรมะจะช่วยให้มีอะไรบ้าง ก็ควรจะลองพิจารณาดู.
ข้อที่ ๑. ธรรมะนี้จะช่วยให้มีเมตตาสามัคคี **ร่วมสุข**
ร่วมทุกข์กัน; เดียวกับความที่ไม่มีเมตตา ไม่มี
สามัคคี ไม่มีความรักอย่างเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย กัน, มัน

ก็ยิ่งฆ่าฟันเบียดเบียนกันยิ่งขึ้นทุกที ทั้งที่ปรากฏอยู่และ
 หนาหูยิ่งขึ้น. การเบียดเบียนกันในโลกนี้ทวีมากขึ้น, ตาม
 ที่ธรรมะมันร่อยหรอไป. พูดได้ว่าสมัยก่อนมีธรรมะคุ้มครอง
 อยู่ในโลกมาก เดี๋ยวนี้ ธรรมะร่อยหรอไป ความเห็นแก่
 ตัวมันเข้ามาแทน, บุชชัตนเองยิ่งกว่าบุชชาธรรมะ, โลกก็
 ใต้เป็นอย่างนี้. ถ้าธรรมะเข้ามา ก็จะเกิดความเมตตา
 ความสามัคคี ความรักใคร่ว่าเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย
 ช่วยกันทั้งหมดทั้งสน มัน ก็จะมีมา, โลกก็จะเป็นผาสุก.

ที่นี้ ข้อที่ ๒. ธรรมะจะช่วยให้มีทิวฏฐิสามัญญ-
 ตา; **ทิวฏฐิสามัญญตา** - มีความเห็นเสมอกัน, มีความรู้
 มีความเข้าใจ มีความเชื่อ มีอุดมคติอะไรเสมอกัน คือเหมือน
 กัน. ถ้ามีทิวฏฐิ มีความเห็นร่วมกัน เสมอกัน มัน ก็จะ
 หมดปัญหาโดยสิ้นเชิง, ขอให้คิดดูให้ดี ๆ เรื่องนี้สำคัญ
 มาก. การที่จะทะเลาะวิวาทกันได้ ก็เพราะว่ามีทิวฏฐิไม่
 ตรงกัน, มีทิวฏฐิไม่ตรงกัน, เมื่อมีทิวฏฐิไม่ตรงกัน มันก็
 ทุ่มเถียงกัน ทะเลาะวิวาทกัน แก่งแย่งกัน, หรือว่ามันจะ
 เกียดขัดกัน เพราะเหตุผลเพียงว่าคิดเห็นไม่เหมือนกัน,

ไม่มีเรื่องอะไรมาก มีแต่เพียงว่าเขาไม่คิดอย่างเราก็โกรธเขา
แล้ว ก็เป็นศัตรูกันแล้ว.

แต่ถ้ามีทิวฐิเสมอกัน ไปในแนวเดียวกัน ก็จะไม่
เกิดอาการอย่างที่กล่าวนี้; มีความคิดเห็นตรงกันว่า เรามี
จุดหมายปลายทางร่วมกัน, สิ่งที่มีชีวิตมีจุดหมายปลายทาง
เป็นอันเดียวกัน คือความพ้นจากอำนาจของกิเลส และ
ไม่ต้องมีความทุกข์. ทุกคนเกิดมาพร้อมที่จะมีกิเลสตาม
ธรรมชาติ, ตามที่ธรรมชาติสร้างมานั้น มันพร้อมที่จะมี
กิเลส. ครั้นเมื่อมีกิเลสแล้วมันก็ต้องมีความทุกข์; ฉะนั้น
จุดหมายปลายทางของทุกคนจึงอยู่ที่ว่า กวาดความทุกข์
เหล่านั้นออกไปเสียให้หมดสิ้น, อยู่กันอย่างไม่ต้องมีความ
ทุกข์เลย, นี่จะเป็นผลดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้รับ.

เดี๋ยวนี้เรายังไม่ถึงนั้น, เราไม่หวังว่าจะถึงได้โดย
ง่าย เพราะว่ามีความคิดเห็นต่างกัน แยกกันตามความคิด
เห็นของตัว, ยึดถือแม่แต่ที่ฟังก็ต่างกัน. บางพวกก็
ยึดถือที่ฟังต่ำเกินไป จนคนอื่นเอาตัวไม่ไหว, คือยึดถือสิ่ง
ที่ไม่อาจจะเป็นที่พึ่ง มาเป็นที่พึ่งไปเสียอย่างนี้.

และในที่สุด ข้อที่ ๓. ก็จะมี กัมมสามัญญตา คือ การกระทำที่เสมอกัน. ถ้ามีธรรมะอยู่ในโลกเป็นหลัก ยึดถือปฏิบัติอยู่ในโลก มนุษย์ทุกคนก็จะมี การกระทำเสมอกัน; ในเรื่อง ศีล คือพื้นฐานขั้นต้นที่สุดเกี่ยวกับเรื่องศีล ก็จะเป็นไปด้วยกัน แนวเดียวกัน กลมกลืนกัน เสมอกัน, สูงขึ้นไปถึง สมาริ และ ปัญญา ก็จะทำไปได้ในแนวเดียวกัน, คือแนวที่จะดับทุกข์ได้.

ประโยชน์ของธรรมะมีอยู่อย่างนี้ เพราะฉะนั้น ธรรมะจึงเป็นสิ่งที่ต้องมี, ควรจะมี และต้องมี. จำเป็นที่จะต้องมีอยู่ในโลก, แล้วเราจะมานั่งเฉยเสีย จะไม่รู้จักช่วย ให้ผู้อื่นมีธรรมะนี้ มันจะเป็นอย่างไร. ว่าที่จริงมันยังงั้อยู่ครั้งหนึ่งแหละ; การที่มีธรรมะแต่ฝ่ายเดียว ไม่ช่วยผู้อื่นให้มีธรรมะด้วยนั้น เรียกว่ามันยังงั้อยู่ครั้งหนึ่ง, เพราะว่าถ้าช่วยให้ มีธรรมะด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่ายแล้ว โลกนี้ ก็มีความสุขเต็มเปี่ยมสมบูรณ์.

ธรรมทานมีผลมากกว่าทานอื่น.

เดี๋ยวนี้เราไม่ถือว่าเป็นหน้าที่ของเรา เอาละ, ที่ว่านั่งฟังอยู่ที่นี้ ใครเคยนึกบ้างว่า การช่วยคนอื่นให้มีธรรมะ

นั้นเป็นหน้าที่ของเรา. บางทีจะนึกว่าเป็นหน้าที่ของท่าน
ที่วัด, เป็นหน้าที่ของครูบาอาจารย์อะไรที่ไหนก็ไม่รู้. แต่ที่
แท่นมนั้น เป็นหน้าที่ของคนทุกคน ที่มีธรรมะแล้วอย่างไร
เพียงไร, จงช่วยเหลือให้บุคคลอื่นมีธรรมะเท่าที่จะมาก
ได้ เท่าที่จะทำได้; เพราะว่าเมื่อมีธรรมะขึ้นมาในโลกแล้ว
ก็จะทำให้เกิดผลดังที่กล่าวแล้วข้างต้น ว่า สามารถที่จะมี
เมตตาสามัคคี, มีความคิดเห็นกลมเกลียวกัน, มีการกระทำ
กลมเกลียวกัน โลกนั้นก็สุข. เพราะฉะนั้นอยากจะพูดว่า
ธรรมทาน นั้นแหละ เป็นสิ่งที่ทุกคนควรพยายามกระทำ.

เดี๋ยวนี้ดูเหมือนจะเข้าใจกันแต่เพียงว่า จะทำวัตถุ-
ทาน, ทำทานทางวัตถุเท่านั้น, ไม่ค่อยนึกคิดถึงเรื่องจะ
ให้ธรรมทาน โดยถือเสียว่าไม่ใช่หน้าที่บ้าง ยากเกินไป
บ้าง, อยู่นอกเหนือวิสัยบ้าง, ข้อนั้นไม่ถูก.

ถ้าจะเปรียบเทียบกัน ตามหลักธรรมะนั้นนี้ถือว่า
ธรรมทานนี้สูงที่สุดกว่าทานทั้งหลาย : วัตถุทาน การให้
วัตถุก็ดี, อกัณฑ์ การให้ความไม่มีภัยก็ดี, ธรรมทานนั้น
เหนือกว่าเลิศกว่า, คือให้ธรรมะ ความรู้เป็นทานนั้น
เหนือกว่าเลิศกว่าให้วัตถุเป็นทาน หรือให้ภัยให้ความไม่

เปียดเบียน. ให้วัตถุเป็นทานนั้นเป็นธรรมดา เรียกว่า
 ยึดมั่นกันเต็มที่, ส่วนให้ความไม่เปียดเบียนนั้นรองลงมา
 คือไม่ค่อยจะมี, ส่วนให้ธรรมะเป็นทานนั้นยิ่งหายาก
 ยิ่งขึ้นไปอีก; ข้อนี้ไม่ถูก เพราะว่ามัน จะแก้ปัญหาต่างๆ
 ได้ ด้วยการที่ทุกคนมีธรรมะ, มีความรู้ธรรมะ สำหรับ
 ประพฤติปฏิบัติต่อตนเองและต่อผู้อื่น มันอยู่ในวิสัยที่จะทำ
 ได้. ให้วัตถุทานเป็นหมื่นเป็นแสนเป็นล้านก็มีคนให้; แต่
 จะให้ธรรมทานสักคำหนึ่งก็หายาก แม้แต่จะให้แก่ลูกหลาน
 เล็กๆในครอบครัวของตน, พ่อแม่ไม่มีเวลา ไม่มีจิตใจที่จะ
 อบรมลูก ให้รู้จักผิดถูกชั่วดีมีธรรมะ.

ถ้ามองกันให้ดีจะเห็นว่า ธรรมทานนั้นมีผลมาก
 กว่าทานอื่น ๆ จริง ๆ; วัตถุทานก็ช่วยกัน แต่เรื่อง มี
 ชีวิตอยู่รอด, อภัยทานก็เป็นเรื่องมีชีวิตอยู่รอด, แต่มัน
 ยังไม่ดับทุกข์. มีชีวิตอยู่รอดอย่างเป็นทุกข์นะมันคืออะไร
 เขาให้มีชีวิตอยู่ แต่เขาให้รับทุกข์ทรมานอยู่ มันคืออะไร,
 มันคืออะไร. เมื่อรอดชีวิตอยู่แล้ว มันจะต้องไม่มีความ
 ทุกข์ด้วย จึงจะนับว่าดีมีประโยชน์; ข้อนี้สำเร็จด้วย
 ธรรมทาน. มีความรู้ธรรมะแล้ว รู้จักทำให้ไม่มีความ

ทุกข์, รู้จักป้องกันไม่ให้เกิดความทุกข์, รู้จักหยุดความทุกข์
ที่กำลังเกิดอยู่, เลยธรรมทานจึงมีผลกว่า ในลักษณะอย่างนี้
มันช่วยให้ชีวิตไม่เป็นหมัน. วัตถุทานและอภัยทานช่วยให้
รอดชีวิตอยู่ บางทีก็อยู่เฉย ๆ มันสักว่ารอดชีวิตอยู่เฉย ๆ ;
แต่ถ้ามีธรรมทานเข้ามา ก็จะสามารถช่วยให้มีผลดีถึงที่สุดที่
มนุษย์ควรจะได้รับ. เพราะฉะนั้น ขอให้สนใจในเรื่อง
ธรรมทาน.

พูดไปก็เดี๋ยวจะกระทบกระเทือน แต่ก็ต้องพูด
ว่าทำบุญสักล้านหนึ่งได้ผลอะไรบ้าง? แล้วก็ทำให้คนมีความรู้
ความเข้าใจถูกต้อง แม้เพียงคนเดียว มีผลอะไรบ้าง? ไม่ได้
ลงทุนสักบาทเดียว สักสตางค์เดียว แต่ว่าเสียแรงพูดเหนื่อย
เหนื่อยเพราะพูดเหนื่อย แล้วก็ทำให้คนมีความรู้ถูกต้อง
ออกมาเสียจากมิจฉาทิฏฐิได้; อย่างนั้นไหนจะมีผลมาก
กว่ากัน? ที่ไม่ต้องลงทุนสักบาทเดียว กลับจะมีผลมากกว่า
ที่ต้องลงทุนตั้งล้านหนึ่ง, ที่เขาทำบุญตั้งล้าน ๆ มันยังไม่แน่
ว่าจะทำให้ใครละมิจฉาทิฏฐิ ดำรงตนอยู่ในความถูกต้องได้.
แต่ ถ้ามีธรรมทาน การพูดจา นั้นมันแน่นอน มันแน่นอน
ที่ว่า จะทำให้คนมีความรู้ และดำเนินตนอยู่อย่าง
ปราศจากความทุกข์ได้. ทำไมจึงไม่คิดอย่างนี้กันบ้าง.

ความยึดถือทางวัตถุมันมากเกินไป เพราะว่าไม่ค่อย
 มีใครจะพูดว่าให้ธรรมะเป็นทาน แล้วก็ใ้สวรรค์วิมาน
 นับพันนับหมื่น, เหมือนกะที่เขาพูดว่า ใ้วัตถุสิ่งของเงิน
 ทองเป็นทาน แล้วก็ใ้วิมานนับสิบนับร้อย มันไม่มีใครพูด.
 ถ้ามีพูดกันใ้จริง ตามความเป็นจริง ใ้ให้ธรรมทานจะใ้ผล
 เป็นความสุขอย่างสวรรค์วิมานนั้นเกินไปเสียอีก นับหมื่น
 นับแสนนับล้านก็ใ้; เพราะว่ามันเป็นความสุขที่ไม่เจอ
 ใ้ด้วยทุกข์. เรื่องสวรรค์วิมาน อย่างที่กล่าว ๆ กันนั้น
 ยังเป็นสุขที่เจออยู่ใ้ด้วยความทุกข์ เพราะมันต้องมืกิเลส
 มาก มันจึงจะเสวยสวรรค์วิมานเหล่านั้น; ถ้าไม่มีกิเลส
 แล้ว มันไม่อาจจะเสวยสวรรค์วิมานเหล่านั้นใ้ได้, มันเลย
 ต้องมืกิเลสมากกว่าคนธรรมดา มันจึงจะเสวยสวรรค์วิมาน
 เหล่านั้นใ้ได้.

ที่ใ้ให้ธรรมทาน มีจิตใจอยู่เหนือกิเลส ไม่
 ประกอบไปใ้ด้วยกิเลส มันก็ไม่มีปัญหา, มันก็เสวยความ
 สุขชนิดที่ไม่เกี่ยวกับกิเลส. ดังนั้นจึงเห็นใ้ได้ว่าเป็นเรื่อง
 เหนือกว่า; เพราะฉะนั้นขอให้ทุกคนพยายามใ้ให้ธรรมทาน
 ก็ใ้ทำให้บุคคลอื่นมีธรรมะ, ใ้ทำให้บุคคลอื่นมีธรรมะ แล้ว

ก็จะได้ผล ชนิดที่ละเอียด ลึกซึ้ง ประณีต ประเสริฐ
ยิ่งกว่าให้วัตถุทาน.

นี่พูดไม่กลัวอด ว่าคนจะเลิกให้ทาน แล้วก็มา
ให้ธรรมทานกันเสียหมด, พระจะไม่มีอะไรนั้น ก็ไม่กลัว.
ขอบอกความจริงว่า ให้ธรรมทานนั้นมันยังมีผลมากกว่า
วัตถุทาน อยู่แน่นอน; ส่วนข้อที่ว่าทำไม่ได้ ทำไม่ไหว
ไม่มีความรู้ นั้นไม่จริง. อย่าไปเชื่อกคนที่พูดว่า ต้องเป็น
พระอรหันต์เองเสียก่อนแล้วจึงจะสอนผู้อื่น, ข้อนี้ไม่จริง.

ธรรมทานทำได้เท่าที่ตนรู้,

และอบรมให้ลดความเห็นแก่ตัวเสียตั้งแต่เด็ก.

เรารู้เท่าไร, เราดับทุกข์ได้เท่าไร, ก็จงสั่งสอน
เท่านั้น; ยังมีคนที่รู้น้อยกว่าเราลงไป ตั้งแต่ลูกเด็ก ๆ
ลูก ๆ หลาน ๆ คนใช้ คนกรรมกร คนชาวนานี้ ยังรู้ธรรมะ
น้อยกว่าเรามากมาย ก็สอนได้. เรามีความทุกข์น้อยกว่า,
เราก็จะสามารถที่จะสอนคนที่มีความทุกข์มากกว่า.

หมอก็ยังเป็นโรคภัยไข้เจ็บ เห็นไหม? แต่หมอก็ยัง
รักษาคนที่ เป็นโรคภัยไข้เจ็บได้, หมอคนไหนไม่เป็นโรคภัย

ไข้เจ็บ ไม่เห็นมี. แต่หมอที่ยังมีโรคภัยไข้เจ็บนั้นแหละ
 เขารักษาคนที่เป็็นโรคภัยไข้เจ็บได้; เพราะฉะนั้นเรายังมี
 ความทุกข์อยู่บ้างนี้ มีความทุกข์อยู่เท่าไรก็ตาม ก็สามารทที่
 จะสอนคนให้พ้นจากความทุกข์ได้ตามสมควร, โดยเฉพาะ
 อย่างยิ่ง คนที่อยู่ใกล้ชิด ลูกหลานนั้นแหละควรจะ
 อบรมควรจะสั่งสอน.

ถ้าลูกหลานมีธรรมะแล้ว ปัญหาต่างๆ จะหมด
 ไป, จะสืบสกุลได้ดี. ลูกหลานที่ไม่มีธรรมะนั้นไม่
 สามารถจะสืบสกุลดอก มันทำลายหมด, ไม่กี่ชั่วเวลามันก็
 ทำลายวงศ์สกุลเสียหมด. ลูกหลานที่มีธรรมะนั้นแหละ
 จะช่วยสืบสกุลได้; ฉะนั้นพูดกันอยู่ตลอดเวลาแล้วก็แล้วกัน,
 โอกาสมีเมื่อไรก็พูดเมื่อนั้น ให้รู้เรื่องกิเลส ว่ากิเลสเป็น
 อย่งไร, ความทุกข์เป็นอย่งไร, กิเลสนี้มันเกิดขึ้นเพราะ
 เหตุอะไร เรื่องมันก็มาก. แต่อย่างน้อยมันก็สรุปลใจความ
 ได้ว่า กิเลสนี้มันเกิดมาจากความโง่ ความไม่รู้ ที่เรียกว่า
 อวิชชา.

เมื่อโง่ ไม่รู้ แล้วมันก็ทำผิด, ทำผิดจนเกิดความ
 ผิดขึ้นมาในจิตใจ ก็เรียกว่ากิเลส, มันโง่ไปรักอะไรเข้า มัน

ก็เกิดความปลอดภัย, มันโง่ไปเกลียดอะไรเข้า มันก็เกิดความปลอดภัย, มันโง่ มันสงสัย มันหลงไหลวนเวียน มันก็เกิดความปลอดภัย. ความโลภ ความโกรธ ความหลง นี่มันเกิดมาจากอวิชชา ความไม่รู้ตามที่เป็นอย่างจริง, โดยเฉพาะอย่างยิ่ง **ไม่รู้เรื่องอนาคต** คือเรื่องไม่มีตัวตนนะมันไม่รู้ จึงปล่อยไปตามสัญชาตญาณเดิม ๆ ของธรรมชาติ ก็เกิดความรู้สึกนึกที่เป็นตัวตน ๆ มากขึ้น ๆ.

ครันมีความยึดถือเป็นตัวตนมากขึ้น ก็เกิดความเห็นแก่ตน, คำนี้สำคัญมาก ช่วยจำไว้ให้ดีๆ ว่า **ความเห็นแก่ตน** นั้นแหละ เป็นตัวสิ่งเลวร้ายที่สุด จงรู้ไว้ เข้าใจไว้, แล้วก็ **สั่งสอนลูกเด็ก ๆ เล็ก ๆ** ให้มันลดความเห็นแก่ตน, ลูกเด็ก ๆ เล็ก ๆ ให้มันลดความเห็นแก่ตน **นี่ยอดของธรรมะ** ที่จะสอนให้แก่เด็ก ๆ ลูกเด็ก ๆ. **อย่าเข้าใจว่าลูกเด็ก ๆ ไม่ต้องการธรรมะชั้นสูง** เรื่องไม่มีตัวตน หรือเรื่องไม่มียึดมั่นถือมั่น **นั่นมันคนหลับตาพูด, พูดทั้งไม่รู้** มันหลับตาพูด. เด็ก ๆ ก็จะต้องได้รับความรู้เรื่องธรรมะที่ถูกต้อง และสูงเพียงพอ; **เพราะว่า ถ้าเด็ก ๆ เห็นแก่ตน มันก็เกิดความทุกข์มากมาย, เด็ก ๆ เห็นแก่ตน มันก็ยึดมั่นถือมั่น.**

จงดูลูกเต็กลง ๆ ของเราให้ดีๆ เข้าใจให้ดีๆ ว่ามันมี
 บัญหาอะไรบ้าง, ทำไมเด็ก ๆ ลูกเล็ก ๆ ของเราคือ เพราะ
 มันเห็นแก่ตน, มันยึดมันถือมันเรื่องตัวกู ของมัน, ที่
 ให้ตายมันก็ไม่ยอม เด็ก ๆ บางคน. ฉะนั้น *ทำไมมันจึงคือ?*
 เพราะมันไม่รู้เรื่องไม่ควรยึดมันถือมัน, หรือมันไม่รู้เรื่อง
 ที่ว่าไม่มีตัวตน. มันมีตัวตน เห็นแก่ตน มันก็คือ คือตาใส่
 คือจนพ่อแม่อยากจะตายเสียเอง เพราะลูกมันคือ. ที่นี้
ทำไมเด็ก ๆ มันจึงไม่โง่ง่าย โกรธง่าย โมโง่ง่าย ทะเลาะ
 วิวาทกันแม้กับพี่น้องกันแท้ ๆ? นี้เพราะมันเห็นแก่ตน,
 มีความยึดมันถือมันมาก. *ทำไมเด็ก ๆ จึงร้องไห้ง่าย?*
 ในกรณีที่จะร้องไห้ มันร้องไห้ง่าย อะไรหายหน่อยมันก็
 ร้องไห้, ไม่ได้อะไรหน่อยมันก็ร้องไห้, สอบไล่ตกมันก็ร้องไห้.
 นี้เพราะยึดมันถือมัน แล้วเพราะมันเห็นแก่ตน มันไม่มี
 สติปัญญาในขั้นนี้.

รวมความว่า เรื่องเห็นแก่ตัวทุกอย่างนะเด็ก ๆ มันก็มี;
 ฉะนั้น เด็ก ๆ ควรจะได้รับการสั่งสอน เรื่องนี้ เรื่องไม่ให้
 เห็นแก่ตน, ให้ลดความเห็นแก่ตน ให้เห็นแก่ผู้อื่น ให้
 เห็นแก่ธรรมะ, ให้เห็นแก่ความจริง ให้เห็นแก่ความถูกต้อง

ต้อง. เด็ก ๆ เขาก็จะได้รับผลดี มีความสงบสุข ไม่ต้อง
เป็นทุกข์เพราะเรื่องต่าง ๆ อย่างที่กล่าวมาแล้ว ไม่ดี ไม่-
โมโห ไม่เศร้าสร้อยโศกเศร้าเสียใจง่าย, แล้วก็อย่าไม่หลง
ในเรื่องสวยงามเอร็ดอร่อย สนุกสนาน.

เดี๋ยวนี้พ่อแม่ไม่เห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญนี้, พ่อแม่เอง
ก็ไม่วุ่นวายเรื่องนี้ แล้วก็ไม่เห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ จึงปล่อยให้
เด็กเป็นไปตามบุญตามกรรม, ตัวเองก็ยังปล่อยให้ไปตามบุญ
ตามกรรม, ธรรมชาติก็ไม่มีทั้งแก่แม่พ่อและแก่ลูก ของตน
เรื่องมันก็เป็นไปในทางที่จะต้องเร้าร้อน จะต้องกระวนกระ-
วายในครอบครัว.

ฉะนั้น มีเวลาสักเท่าไร เมื่อไร แม่แต่สักนึกหนึ่ง
ก็ต้องพูดคำใดคำหนึ่งให้เด็ก ๆ เขารู้สึกได้ เรื่อง เช่นนั้นเอง,
เรื่องเช่นนั้นเอง เป็นเรื่องสูงสุดในพระพุทธศาสนา; แต่
มีบางคนว่าไม่ควรเอามาสอนเด็ก ๆ. นั้นคนโง่พูด
คนโง่หลับตาพูด; จะต้องเอาเรื่องที่สูงสุดในพุทธศาสนา
ที่เป็นหัวใจของพุทธศาสนานั้นแหละ มาสอนลูกเด็ก ๆ ตาม
สมควรแก่กาลเทศะหรือสถานะอะไร ก็ตาม, ให้ลูกเด็ก ๆ
เขารู้จักความเป็นเช่นนั้นเองไปตั้งแต่เล็ก ๆ มันจะได้

ไม่กลัวผี มันจะต้องไม่กลัวไส้เดือน กิ้งกือ ตั๊กแตน เหล่านี้,
มันจะไม่ทำอะไรอย่างโง่ ๆ เพราะรู้จักความเป็นเช่นนั้นเอง
ของธรรมชาติ.

นี่ขอให้พ่อแม่แต่ละคนพิจารณาดูให้ดีว่า จะทำ
ประโยชน์ให้แก่ลูกของตน สูงสุดอย่างไรเท่าไรนั้น มันจะ
ทำได้อย่างไร. อาตมาขอยืนยันเดี๋ยวนี้น่า ทำให้เขามีธรรมะ,
ทำให้ลูกเด็ก ๆ มีธรรมะ มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เท่าที่
จะรับเอาได้, แล้วก็เพิ่มเติมยิ่ง ๆ ขึ้นไปทุกที จนกว่าจะเป็น
ผู้ใหญ่ ก็มีธรรมะสมบูรณ์.

ธรรมทานเป็นพระพุทธรูปประสงค์.

การที่ทำให้ผู้อื่นมีธรรมะ ธรรมะนั้น เป็น
พระพุทธรูปประสงค์; ถ้าใครไม่อยากจะสนองพระพุทธร
ูปประสงค์ก็ตามใจ ก็ปล่อยไปอย่างเต็ม. แต่ถ้าใครอยากจะ
สนองพระพุทธรูปประสงค์แล้ว จึงช่วยกันทำให้ผู้อื่นมีธรรมะ
ข้อนี้เห็นได้จาก **พระพุทธดำรัส** ที่ทรงส่งภิกษุทั้งหลายไป
ประกาศพระศาสนา, คือเมื่อพระองค์มีสาวกได้เพียง ๖๐ รูป
เท่านั้น ไม่ได้มากมายอะไรนัก ในชั่วเวลานั้น มีสาวก

เกิดขึ้น ๖๐ รูป ก็ทรงส่งไปประกาศพระศาสนาทันที ด้วย
 คำพูดชนิดที่ฟังแล้วก็ โอ๊ย, เหลือประมาณ จะเป็นคำสั่ง
 ก็ได้ จะเป็น คำขอร้องอ่อนน้อมก็ได้, เป็นคำต่อรองกัน
 ระหว่างฉันกับแกก็ได้.

ที่ว่าเป็นคำสั่ง ก็ว่า จงไป, จงไป เพื่อประโยชน์
 สุข^๕เกตุ^๕แก่^๕มหาชน^๕ทั้ง^๕เทวดา^๕และ^๕มนุษย์, ^๕คือว่า^๕เดี๋ยว^๕นี้^๕เธอ
 ทั้ง^๕หลาย^๕ก็^๕พิน^๕แล้ว จาก^๕บ่วง^๕ที่^๕เป็น^๕บ่วง^๕ทิพย์^๕และ^๕บ่วง^๕มนุษย์
 คือ^๕ปัญหา^๕ต่าง^๕ๆ^๕ที่^๕เกิด^๕ขึ้น^๕อย่าง^๕มนุษย์^๕ หรือ^๕อย่าง^๕เทวดา^๕ ก็^๕พิน
 หมด^๕แล้ว ^๕ฉัน^๕เอง^๕ก็^๕พิน^๕แล้ว^๕จาก^๕บ่วง^๕ ที่^๕เป็น^๕ทั้ง^๕อย่าง^๕บ่วง^๕ทิพย์^๕
 และ^๕บ่วง^๕มนุษย์; ^๕ฉะนั้น^๕เรา^๕จึง^๕ไป^๕เพื่อ^๕ประโยชน์^๕สุข^๕เกตุ^๕
 แก่^๕สัตว์^๕ทั้ง^๕หลาย^๕ ทั้ง^๕เทวดา^๕และ^๕มนุษย์. ^๕เธอ^๕ทั้ง^๕หลาย^๕จง
 จาริก^๕ไป แล้ว^๕ให้^๕ไป^๕แยก^๕กัน^๕ไป^๕เป็น^๕องค์^๕ๆ^๕นะ ^๕เป็น^๕องค์^๕ๆ^๕อย่า
 ไป^๕ทาง^๕เดียว^๕กัน^๕ ๒ องค์^๕ มัน^๕เปลือง^๕คน ^๕ให้^๕ไป^๕ทาง^๕ละ^๕องค์^๕ ทาง
 ละ^๕องค์^๕ มัน^๕ก็^๕จะ^๕ได้^๕ถึง^๕ ๖๐ ทาง; ^๕แม้^๕ฉัน^๕ก็^๕จะ^๕ไป. คำ^๕ต่อ^๕รอง
 ของ^๕พระ^๕พุทธ^๕เจ้า ^๕ไม่ใช่^๕ฉัน^๕จะ^๕ใช้^๕แต่^๕พวก^๕เธอ^๕ให้^๕ไป ^๕แม้^๕ฉัน^๕
 ก็^๕จะ^๕ไป; ^๕แม้^๕ฉัน^๕ก็^๕จะ^๕ไป^๕ยัง^๕ตา^๕บ^๕ลอรุ^๕เวลา^๕เสนา^๕นิคม; แล้ว
 พระ^๕องค์^๕ก็^๕ไป^๕ทำงาน^๕สำเร็จ^๕ครั้ง^๕ยิ่ง^๕ใหญ่ ^๕คือ^๕โปรต^๕ชฎิล^๕พัน^๕รูป

ให้เลิกละลัทธิเดิมมานับถือพระพุทธศาสนา ได้รับความสุข
ประโยชน์เกื้อกูลสักเท่าไร ก็ลองคิดดู.

นี่ฟังอีกทางหนึ่งก็เป็นคำสั่ง เป็นคำขอร้อง เป็น
คำอ่อนวอน เป็นคำวิงวอน กระทั่งเป็นคำตอรองว่า ไม่ใช่
ว่าฉันจะให้เธอทำข้างเดียว แม้ฉันก็จะทำ; นี่เอาสี พระ
พุทธเจ้าท่านเห็นความสำคัญของการทำให้ผู้อื่นรู้ธรรมะ
ว่ามีสำคัญถึงขนาดนี้, เรียกสั้น ๆ ก็ว่า เห็นความสำคัญ
ของธรรมทาน, การให้ธรรมะนั้นมีความสำคัญถึงอย่างนี้.

การทำให้ผู้อื่นรู้ธรรมะนั้นเป็นพุทธประสงค์ ถ้า
เราจะสนองพระพุทธประสงค์กันให้ตรงพระพุทธประสงค์
แล้ว จงสนองด้วยการทำให้ผู้อื่นรู้ธรรมะ, สอนองด้วย
การสร้างโบสถ์ วิหาร วัดวาอาราม ถวายข้าวปลาอาหารอะไร
ต่าง ๆ มันไม่เท่ากันกับทำให้ผู้อื่นรู้ธรรมะ. นี่ขอให้ฟังดูให้
ดี ๆ ว่าถ้าจะทำให้ถูกต้องตามพระพุทธประสงค์อย่างยิ่งแล้ว
คือช่วยกันทำให้ผู้อื่นรู้ธรรมะ, ไม่ได้มีตรัสสรรเสริญอะไร
ยิ่งไปกว่าธรรมทาน. ทานมีถึง ๓ ชนิด : วัตถุทาน อกัย-
ทาน ธรรมทาน, ในบรรดาทานเหล่านั้น ธรรมทานเลิศกว่า
ทานทั้งปวง.

นี่สนองพระพุทธประสงค์กันทุกคน, อย่าเห็น
แก่ตัว จนถึงกับว่าไม่มีเวลาจะพูดจากับใคร, เห็นใครพอจะ
เตือนสติได้ก็ควรจะทำ แล้วก็ทำให้มันถูกเรื่องถูกราว.
อย่าทำด้วยอวิชา ทำเอาหน้า ทำด้วยอวิชชานั่นเดียวจะถูก
ค่ากลับมา เพราะว่ามันไปสอนเขาด้วยอำนาจอหังการมมังการ
ของตน; อย่างนี้มันจะถูกค่ากลับมา. ต้องใคร่ครวญให้ถี่
ถึงที่สุดอย่างยิ่ง ว่ามีความทุกข์อยู่เพราะเหตุอะไร, แล้ว
ก็ทำให้เขามีความสำนึกตนเขาก็จะกลัวความทุกข์ แล้ว
เขาก็จะพยายามที่จะพ้นทุกข์ มันก็ง่าย เพราะความ
ประสงค์มันตรงกัน, ความติดความเห็นมันตรงกัน ต้องการ
จะดับทุกข์ด้วยกัน มันก็ง่าย.

จะนั้น คอยดูให้ถี่ ๆ คนข้างบ้านข้างเคียง บ้านใกล้
เรือนเคียง ก็มีโอกาที่จะพูดจากำสองคำก็สุดแท้, ให้เขา
ได้มีความรู้ในธรรมะ, รู้สึกในธรรมะ ให้เดินถูกทาง เรียกว่า
ให้เดินถูกทางคือทำให้มีธรรมะ, แล้วก็ไม่ต้องลงทุนเป็น
เงินแม้แต่บาทเดียว แต่เสียเวลาบ้าง. แต่แล้วเสียเวลา
บ้างนั้น มันกลับได้บุญได้กุศลมากกว่าเสียเงินตั้งล้าน ๆ
ทำบุญชนิดเสียเงินล้าน ๆ บางทีจะได้บุญไม่เท่ากับว่าพูดสัก

๒-๓ คำ จนเขาเปลี่ยนได้ เปลี่ยนได้เป็นเหมือนเกิดใหม่, เปลี่ยนจากมิชฌาติภูฏิม่าเป็นสัมมาติภูฏิม่า เหมือนกับว่าเกิดใหม่; อย่างนี้ตีราคาไม่ไหวคอก เหลือวิสัยที่จะตีราคา. ถ้าทำได้สัก ๒-๓ คนมันก็คุ้มแล้ว, ถ้าทำได้มากเท่าไร ก็เหมือนกับช่วยกันสร้างโลกนี้ใหม่ ให้โลกนี้มันดีขึ้น ให้โลกนี้มันเป็นโลกของมนุษย์ที่เป็นสัมมาติภูฏิม่า, มีแต่จะสร้างสรรค์ความสุขความสงบ หรือพระนิพพาน, ช่วยกันสร้างโลกนี้ให้มันเป็นโลกของพระอรียเจ้า มีแต่ความสงบสุข.

นี่ขอให้คิดดูให้ดีๆ การทำคุณให้รู้ธรรมะนั้น สำคัญอย่างไร สำคัญเท่าไร และจำเป็นเท่าไร; ถ้าว่าโลกนี้มีคนที่ไม่มีธรรมะมาก คนที่มีธรรมะก็จะอยู่ไม่ได้ ก็จะต้องหนีไปอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้. การที่ทำให้มีธรรมะนั้นมันทำให้อยู่ร่วมโลกกันได้, แล้วเป็นสุขด้วยกันทุกฝ่าย. พระพุทธเจ้าคงจะทรงมองเห็นความจริงข้อนี้ จึงทรงเป็นห่วงที่สุด เอาใจใส่ที่สุด ในการที่จะส่งพระสาวกให้ไปประกาศพระศาสนา ในทันทีที่พอจะมีส่ง ๖๐ องค์เท่านั้น ส่งไปคนละทิศคนละทาง. เดียวก็มากขึ้นเป็นร้อยเป็นพันเป็นหมื่นเป็นแสน, ความสงบสุขมันก็เกิดขึ้นในหมู่มนุษย์ผู้ที่มีธรรมะ.

เรื่องธรรมะเป็นอย่างไร, อะไรเป็นอย่างไร ก็พูด
กันมาแล้วในการบรรยายครั้งต้น ๆ. เดียวนี้เป็นการบรรยาย
ครั้งสุดท้าย จึงพูดถึงเรื่องว่า จะทำให้คนมีธรรมะได้
อย่างไร.

.....

การทำให้ผู้นมธรรมะ.

ข้อขอให้สนใจต่อไปในข้อที่ว่า ผู้นคือใคร, การ
ทำผู้นให้มีธรรมะ ผู้นนั้นคือใคร. ตามธรรมดาคำว่า
ผู้น ๆ นั้นมันมักจะเป็นคำที่เราไม่ต้องรับผิดชอบ เราไม่ต้อง
เอาใจใส่ ก็เรียกเสียว่าผู้น ผู้นเป็นอะไรก็ช่างหัวมัน เรา
ไม่ต้องรับผิดชอบ. แต่เดี๋ยวนี้ไม่ใช่อย่างนั้น, คำว่าผู้น
ในที่นี้ เป็นผู้ที่เราต้องรับผิดชอบ ต้องเกี่ยวข้อง ต้องเอา
ใจใส่. ผู้น คำนี้หมายความว่า ถ้านอกไปจากตัวเรา
แล้ว ก็เรียกว่าผู้น ทั้งนั้น; แม้แต่ลูกหลาน บุตรภรรยา
สามี, ใครก็ตามที่พอสักว่านอกออกไปจากตัวเรา ก็เรียก
ว่าผู้น, แล้วก็มีผู้นที่ไกลออกไป ไกลออกไป ไกลออกไป
จนเป็นผู้นที่ไกล กระทั่งว่าไม่เคยรู้จักมักคุ้นก็เป็นผู้น.

คนทั้งโลกก็เป็นเพื่อนต่อเรา, แล้วเราจะต้องทำให้ผู้อื่นนั้นมีธรรมะให้จนได้.

เอ้า, จะคุยกันว่าเพื่อนแต่ละอย่างๆ, แล้วก็จะคุย
พร้อมกันไปว่า จะทำให้เขามีธรรมะได้อย่างไร.

๒๕ เพื่อนพวกที่ ๑.

๒๕
เพื่อนชุดแรก ก็จะแยกเป็นว่าเพื่อน คนในครอบครัว ก็คือเพื่อน. คนในหมู่บ้าน บ้านเมือง หรือประเทศ
ร่วมประเทศกัน ก็เพื่อน, แล้ว คนร่วมโลก อยู่ในโลกเดียวกัน
กัน ก็คือเพื่อน, จะต้องให้ถูกต้องตามสถานะของเพื่อน.

(๑) ๒๕
เพื่อนพวกแรก ก็คือคนในครอบครัว
มันก็ต้องสนใจไปตั้งแต่ที่ยังเป็นเด็ก : เด็กทารก เด็กวัยรุ่น
เด็กโต เป็นหนุ่มเป็นสาว กระทั่งเป็นพ่อบ้านแม่บ้าน เป็น
บุตรภรรยาสามี กระทั่งเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ คุณตาคุณยาย, ล้วน
แต่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน เพื่อนอย่างนี้จะช่วยให้มีธรรมะ
ได้ทั้งนั้น.

อบรมลูกเด็กๆ ให้รู้จักยึดถือความจริงความ
ถูกต้อง ไม่มัวมลาย ยึดถือหลักที่ว่า เราต้องไม่เห็นแก่ตัว

เราต้องเห็นแก่ผู้อื่น. พอเห็นแก่ตัว เราจะต้องทำอะไร
ผิดโดยไม่รู้ตัว เช่นเราจะไปทำร้ายเขา หรืออะไรเขาอย่างนี้;
หรือว่าพอเห็นแก่ตัว เราก็เอาเปรียบเขา เอาเปรียบเขา
จนเขาเกลียดหน้าหน้า จนเราไม่มีเพื่อน อย่างนี้ เรียกว่ามัน
เห็นแก่ตัว.

ความรู้สึกลงทางไสยศาสตร์ ก็เหมือนกัน ควรจะ
ป้องกันกันเสียแต่เล็ก ๆ ว่าอย่าต้องไปฟังผีสังเทวดา
อะไรเหล่านั้นเลย, จงรู้จักการกระทำของตัว ว่ากระทำถูก
ต้องแล้วก็จะเป็นที่พึงได้. ฉะนั้นเราก็เป็นผู้ฟังตัวเอง มี
ธรรมะ, มีธรรมะคือฟังตัวเอง. ถ้าไม่มีธรรมะจะฟัง
มันจึงจะต้องไปฟังผู้อื่น ไปฟังสิ่งอื่น แล้วก็สอนกันมาสืบทอด
กันมา ในฐานะเป็นของศกคัสสิทธ์ เป็นของศกคัสสิทธ์ เป็น
ต้นไม้ศกคัสสิทธ์ เป็นภูเขาศกคัสสิทธ์ เป็นสัตว์ศกคัสสิทธ์ เป็น
เทวดาศกคัสสิทธ์, แล้วขอร้องอ้อนวอน จับตึก ๆ นั้นให้ไป
เป็นทาสของภูติผีปีศาจของเทวดา เสียโดยไม่รู้สึกรู้ตัว, เขา
เกิดมาเป็นอิสระ ก็มาเป็นทาส; เพราะพ่อแม่สอนผิด.

ถ้าพ่อแม่รู้จักเรื่องนี้ และสอนให้ถูกต้อง เด็ก ๆ ก็
จะไม่ต้องตกเป็นทาสของไสยศาสตร์ทั้งหลาย, จะไม่ต้อง

ไปนั่งไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อ้อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์. แต่รู้ว่าตน
 จะต้องทำอย่างไร และรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์. คือรู้ว่
 การกระทำของตนนั้นแหละเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์. การกระทำ
 ของตนนั้นแหละ หน้าที่ของตนนั้นแหละ คือสิ่งศักดิ์สิทธิ์
 จะต้องทำให้ถูกต้อง แล้วมันก็จะศักดิ์สิทธิ์ คือจะช่วย
 ได้จริงๆ.

เดี๋ยวนี้เราไม่ได้รับคำสั่งสอนอย่างนั้นมาตั้งแต่เล็ก ๆ,
 ก็บอกได้ว่าอาตมาเองก็เหมือนกัน เมื่อเด็ก ๆ นี้ ยังเคยไปนั่ง
 ไหว้พ่อท่านในกุฎีให้ช่วยให้สอบไล่ได้ รู้กันหรือไม่รู้ไม่รู
 แต่ก็เคยทำ. อาตมานักก็เคยทำ ไปไหว้ไปจุดธูปเทียนพ่อ
 ท่านในกุฎี ให้ช่วยให้สอบไล่ได้; พอมานักถึงเดี๋ยวนี้แล้ว
 ก็สงสารตัวเอง. ฉะนั้นจึงอยากจะให้พ่อแม่ทุกคนรู้จักเรื่อง
 นี้เอาไว้ จะได้อบรมสั่งสอนลูกเด็ก ๆ ให้รู้จักความถูกต้อง
 ความจริง, ควรจะอย่างไร, ถ้าจะให้สอบไล่ได้ควรจะทำ
 อย่างไร, ของหายก็ไปบนบานผีसांगเทวดาอะไรที่ไหน,
 อะไร ๆ หน่อยก็มีแต่จะไปบนบาน จุดธูปจุดเทียน แล้วก็
 กลัวมาก, จนกระทั่งว่ามันงมงายไปหมด. ตั้งแต่มายูที่นี้
 มีคนมาให้เป่าหัวนี้ นับได้สิบ ๆ คนแล้ว มาให้เป่าหัว; บอก

ว่าไม่ได้เล่าเรียน ทำไม่เป็น มันก็ยังไม่ใช่ มันยังโกรธเอา
 เนอะ, เขาทำหน้าที่ตามสิ่งที่ส่งเสียง ชู ชี อะไร. อุตมา
 บอกว่าทำไม่เป็น ไม่ได้เรียนนี่. แล้วอีกอย่างหนึ่งเอา
 เต็ก ๆ มาให้ผูกมือ ว่ากลัวมันจะตาย ผันร้าย, เอาลูกเล็ก ๆ
 มาให้ผูกมือ บอกว่าฉันไม่เชื่อกอก ฉันไม่เชื่อ, ฉันไม่เชื่อ
 แล้ว ฉันจะทำอย่างไรได้เล่า เขาก็โกรธเสียอีก ว่าไม่ยอม
 ทำตามความประสงค์.

นี่เป็นเรื่องไสยศาสตร์, เป็นตัวอย่างทางเรื่องไสย-
 ศาสตร์ ที่เราได้ปล่อยให้ห้ครอบงำลูกเต็ก ๆ เรื่อย ๆ จนลูก
 เต็ก ๆ ไม่มีหลักเกณฑ์อันมั่นคงของธรรมะ ห้วนไหว จิตใจ
 อ่อนไหว ไปตามสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตามที่เชื่อ ๆ กันมา, กลัว
 แม้กระทั่งจิ้งจก ตุ๊กแก ไล่เตือน ถือโชคถือกลางอย่างนั้น
 อย่างนี้ จนเรียกว่ามันห้วนไหวไปหมด ทั้งวันทั้งคืน. ถ้า
 ทำให้เต็ก ๆ ปลอดภัยจากสิ่งเหล่านี้ได้ ก็นับว่าเป็นการดี คือ
 ทำให้มีธรรมะ, เต็ก ๆ เขาจะรับรู้จักความจริงชั้นมูลฐาน
 ชั้นรากฐาน ไปตั้งแต่เล็ก ๆ, แล้วจะได้ดำเนินไปตามร่องรอย
 นั้นให้ถูกต้อง เขา จะมีความเห็นแก่ตัวน้อย. ถ้าเห็น
 แก่ตัวน้อยแล้วเป็นใช้ได้แหละ, เขาจะไม่โกรธง่าย เขา

จะไม่โลภ มากเกินไป เขาจะไม่ขี้ขลาด งมงายมากเกินไป
 จะไม่อะไร ๆ ทุกอย่างซึ่งมาจากความไม่รู้. ครั้น เป็นเด็ก
 วัยรุ่น รุ่นหนุ่มรุ่นสาวขึ้นมา ก็จรรู้จักบังคับกิเลส บังคับ
 ตนคือบังคับกิเลส, ไม่ให้กิเลสครอบงำ แล้วก็ไม่ได้ผิด
 ตามแบบคนหนุ่มคนสาวที่ไม่มีธรรมะ, ไม่ได้รับการอบรม
 ธรรมะมาอย่างเพียงพอ มันก็ทำอะไรผิด ๆ. ครั้นมาเป็น
 พ่อบ้านแม่เรือน ก็ยังชักจูงลูกให้ทำอะไรผิด ๆ เพราะไม่รู้;
 แม่เสียเอง พ่อเสียเอง เป็นผู้ชักจูง กระทำตัวอย่างให้ดู
 ลูกมันก็ทำตามไปหมด, มันก็เลยถ่ายทอดสิ่งที่ไม่รู้ หรือ
 ศาสนาที่หน้าสงสารนี้สืบทอดกันไว้อย่างไม่รู้จักขาดสายขาด
 ตอน.

นี่ขอให้ทำผู้อื่นให้มีธรรมะ นับตั้งแต่ว่าคนใน
 ครอบครัว.

(๒) ช่วยให้มีธรรมะแก่เพื่อนบ้าน เอ้า, ที่นี้
 เพื่อนบ้าน เพื่อนบ้านนอกครอบครัว คนในหมู่บ้านเดียวกัน
 ในเมืองเดียวกัน ในประเทศเดียวกันนี้, มันจะต้องมีธรรมะ
 ที่แปลกออกไป ว่าเราจะอยู่ร่วมบ้าน ร่วมเมือง ร่วมประเทศ
 กันได้อย่างไร. ต้องรู้จักรับผิดชอบว่าบ้านเมืองของเรา,

เราต้องรับผิดชอบ ต้องเสียสละได้โดยง่ายดาย ที่จะ
 ช่วยกันทำให้บ้านเมืองนี้อยู่รอด, อยู่รอดไปทุกความ
 หมายแหละ คือไม่ยากจน ไม่ยุ่งยากลำบาก. เรืองเจิบเรืองไช้
 เรืองปัญหานานาชนิด ช่วยกันร่วมมือกันจนทำให้เป็น
 บ้านเมืองชนิดที่มีปัญหาน้อย หรือไม่มีปัญหา อย่าง
 ที่รัฐบาลก็ต้องการอย่างยิ่ง พัฒนาอย่างนั้นพัฒนาอย่างนี้
 พัฒนาอย่างโน้น ก็เพื่อให้เกิดผลอย่างนี้อย่างที่วามานี้; แต่
 ก็ไม่ได้ทำให้มันถูกเรื่องถูกความจริงที่ว่าทำให้เรามีธรรมะ.

ถ้ารัฐบาลสามารถ ทำให้พลเมืองมีธรรมะได้แล้ว
 ก็จะหมดปัญหา, ไม่ต้องชักจูง หรือไม่ต้องบีบบังคับ หรือ
 ไม่ต้องล่อไม่ต้องหลอก ไม่ต้องอะไรดอก. ถ้าพลเมืองมี
 ธรรมะแล้ว ก็สมัครทำด้วยความพอใจ, แล้วก็ทำได้จริง
 ทำได้สำเร็จประโยชน์. เดียวนี้ กลับจะไม่ค่อยมองเห็น
 ทำให้มีธรรมะกันเสียก่อน, มีแต่ไปชักจูงอย่างอื่น ซึ่ง
 บางทีมันก็กลายเป็นเรื่องทำให้ไม่มีธรรมะไปเสียก็มี บางที
 ว่าอยากจะไต่ภาชีอะไรมาๆ ก็ปล่อยให้ประชาชนทำสิ่งที่ไม่
 ควรทำ, อย่างนี้ก็คือไม่มีธรรมะ มันก็ไม่สำเร็จประโยชน์.

เออะ, แม่แต่เพื่อนร่วมบ้าน ร่วมเมือง ร่วมประเทศของเรา เราก็หาโอกาสที่จะคอยให้สติเขา ตักเตือนเขา กระซิบกระซาบกับเขา ให้เขาคิดได้ ให้เขานึกได้ด้วยตนเอง, แล้วเขาก็กระทำของเขาเอง. อย่าถึงกับไปยกตนข่มเขา แล้วก็อดติบอดต๊ะอะไรอย่างนั้น มันก็ไม่มีทางจะสำเร็จ, มันต้องทำด้วยความสุภาพ อ่อนน้อม ถูกต้องเรียบร้อย ให้เขามองเห็นด้วยตนเอง ว่ามันควรทำอย่างนั้น, ควรทำอย่างนั้น.

(๓) ช่วยให้มีธรรมแก่เพื่อนร่วมโลก ที่นี้มาถึงเพื่อนร่วมโลก เพื่อนร่วมโลก ก็เป็นผู้อื่นที่เราจะต้องนึกถึงเขา อะไรที่จะเป็นประโยชน์แก่โลกทั้งโลก เราจะช่วยกันทำ. อาตมาเห็นว่าไม่มีอะไรดีกว่าธรรมะ, การทำให้ธรรมะมีอยู่ในโลกนั้นแหละคือช่วยคนทั้งโลก; ถ้าจะช่วยคนทั้งโลกให้ปลอดภัย ก็จงทำให้ธรรมะมีอยู่ในโลก, แล้วธรรมะมันช่วยเอง. ธรรมะมีหน้าที่อย่างแน่นอนอย่างนั้น ตายตัวอย่างนั้น. ใครมีธรรมะ ธรรมะก็ช่วยคนนั้น เมื่อช่วยให้ธรรมะมีอยู่ในโลก โลกก็มีธรรมะ โลกนี้ก็ได้รับการช่วยเหลือจากธรรมะจากพระธรรม.

เราก็ทำทุกอย่าง อย่างที่ว่าการเผยแผ่พระศาสนา
นี้ ต้องการจะเผยแผ่ไปให้ทั่วโลกนี้ ก็คือทำให้โลกมีธรรมะ,
ทำผู้นั้นให้มีธรรมะ, กิตติคุณ มันก็จะมองเห็นความหวังว่า
มันจะมีสันติภาพ. คนในครอบครัวเราก็ช่วยให้มีธรรมะ,
คนนอกครอบครัวเราก็ช่วยให้มีธรรมะ คนทั้งโลกเราก็ช่วย
ให้มีธรรมะ แล้วจะเอาอะไรกันอีก นี่ธรรมะเป็นอย่างไร
ก็พูดกันมาแล้วนะ วันนั้นไม่พูดนะ ธรรมะคืออะไรพูดมาแล้ว
ตั้งสิบครั้ง วันนี้จะพูดแต่วิธีที่จะช่วยให้คนอื่นมีธรรมะ.

ข้อพบพวกที่ ๒.

ที่นี้ก็ยังจะต้องดูให้ละเอียดลงไปอีกชุดหนึ่งว่า คน
ปรกตಿಯู่ปรกติตามธรรมดา, แล้วก็ คนมีความทุกข์
ความร้อน, แล้วก็ คนมีความสุข ความเพลิดเพลินนี้มัน
ไม่เหมือนกันนะ.

(๑) ช่วยให้ธรรมแก่คนไม่มีปัญหา. คนปรกต
ไม่มีปัญหา ไม่มีความทุกข์ มีกินมีใช้ตามปรกต เรียกว่า
คนปรกต เราก็ช่วยเขาให้มันถูกเรื่องของคนปรกต ตาม

ปรกติ, พุคกันอย่างคนปรกติ สอนธรรมะอย่างคนปรกติ
 ษสี่หกลกอยู่แล้ว.

(๒) ช่วยคนที่กำลังมีความทุกข์ ^{ที่นี้} ถ้าว่า คน
 กำลังมีความทุกข์ ละ, เขากำลังมีความทุกข์โศกด้วยเรื่อง
 อะไรหลาย ๆ อย่างตามที่มันมีอยู่ในโลกกระทั่งว่าคนติดคุกติด
 ตะรางของจำมีความทุกข์อยู่ ก็เป็นคนมีความทุกข์; เรา
 จะช่วยเขาอย่างไรให้เป็นประโยชน์แก่เขา ก็ต้องนึกคิด
 ให้เหมาะ. คนมีความทุกข์ ก็เรียกว่าเป็นเพื่อนทุกข์
 ทำตนเป็นเพื่อนทุกข์ ก็ถือโอกาสขแจงเรื่องของความ
 ทุกข์ เรื่อง เหตุให้เกิดทุกข์ เรื่อง การปฏิบัติให้ถึง
 ความดับทุกข์.

คนมีความทุกข์ นั้นแหละกำลังเหมาะที่สุดที่จะ
 ฟังธรรมะ; เพราะว่าธรรมะนั้นมันเป็นเรื่องดับทุกข์นี่.
 ถ้าคนไม่มีทุกข์มันก็ไม่สนใจธรรมะ, ถ้าคนกำลังมีความทุกข์
 มันมีความพร้อมที่จะรับธรรมะ; เพราะฉะนั้นจึงถือโอกาส
 เมื่อเขามีความทุกข์นั้นแหละ ช่วยเปิดเผยธรรมะที่จะดับทุกข์
 ได้ให้เขาฟัง, แล้วเขาก็จะยินดีรับฟัง และไปคิดไปนึกศึกษา
 แล้วจะได้ปฏิบัติตาม. คนมีความทุกข์ก็ต้องพูดกันแบบน ^{นี้}

ถ้าคนปรกติสุขมันก็พูดกันพอสมควรตามปรกติ เพราะมัน
 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100
 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200
 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300
 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400
 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500
 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600
 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700
 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800
 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900
 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000

แต่ถ้า คนมีความทุกข์ แล้วมันได้เปรียบแล้ว เขา
 กำลังต้องการธรรมะที่จะดับทุกข์; ขอแต่ให้เราพูด
 เรื่องที่มันจะดับทุกข์ได้ อย่าไปสอนเขาให้มลาย ให้ไปหวัง
 ฟังไสยศาสตร์ หรือว่าไปหวังฟังอะไรผิด ๆ ต่อไปเสียอีก,
 อย่างนั้นมันไม่ดับทุกข์. ให้รู้จักเรื่องไม่ยึดมั่นถือมั่น,
 ให้รู้จักเรื่องมันเป็น เช่นนั้นเอง, จงทำใจขอให้ปรกติ แล้ว
 จงมีสติสัมปชัญญะ, แล้วจง ปฏิบัติหน้าที่ของตน ให้
 ลุล่วงไปด้วยดี มันก็จะดับทุกข์ได้, มันอย่างนั้นเอง.
 เกิดมาในโลกนี้มันต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย อย่างนี้ มันต้อง
 ประสบกับความผิดหวังอย่างนี้ แล้วเราก็แก้ละมัน โดยการ
 ที่ว่าเรา ไม่ยึดมั่นถือมั่น, ไม่เอามาเป็นของเรา, มันเป็น
 ของจิตที่โง่เขลา. แต่คำว่า เรา เรา ในที่นี้มันก็เป็นเรื่อง
 ของจิตที่โง่เขลาด้วยเหมือนกัน; แต่จะพูดให้แยกออกไป
 อีกทีหนึ่งว่า มัน เป็นเรื่องของธรรมชาติ ไม่ใช่เป็นเรื่อง
 ของเรา. จิตอย่าโง่เขลาเอาธรรมชาติมาเป็นตัวเรา

มาเป็นของเรา ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ก็จะไม่เป็น
ปัญหาแก่เรา.

พระพุทธเจ้าท่านสอนทั้งสองตอนนะ ว่าสัตว์ทั้งหลาย
มีความเกิดเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเกิดไปได้, มีความ
แก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้, มีความเจ็บ
ความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บ ความตายไปได้.
แต่ท่านสอน อีกตอนหนึ่งว่า ถ้าสัตว์ทั้งหลายได้อาศัยเรา
เป็นกัลยาณมิตรแล้ว สัตว์ที่มีความเกิดเป็นธรรมดา ก็จะ
พ้นจากความเกิด, ที่มีความแก่เป็นธรรมดา ก็จะพ้นจาก
ความแก่, ที่มีความเจ็บความตายเป็นธรรมดา ก็จะพ้นจาก
ความเจ็บความตาย. แต่ตอนนั้นไม่เอามาพูดกันนี้, มันก็
เลยชะงักอยู่ว่า กูจะต้องนั่งทนรับความเกิด แก่ เจ็บ ตาย
เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นไปได้.

นี่มันน่าสงสาร ความไม่สมบูรณ์ของความรู้ หรือ
ไม่เอาคำสั่งสอนมาให้ครบถ้วนตามที่ทรงสั่งสอน ว่าเกิด แก่
เจ็บ ตาย เป็นธรรมดาก็จริง; แต่ถ้าได้อาศัยตถาคตเป็น
กัลยาณมิตรแล้ว จะพ้นจากความเกิด แก่ เจ็บ ตาย, คือ
มันไม่ทำความสำคัญมั่นหมายอะไรว่าเป็นตัวตน หรือของตน

ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ก็เป็นของธรรมชาติไป ก็เลยไม่ต้อง
เป็นทุกข์ ไม่มีใครที่เป็นทุกข์.

นี่ระวางให้คิด ๆ เรื่องธรรมะนี้ ต้องศึกษาให้ตลอด
ทุกข์ในตอน, อย่าให้ครึ่ง ๆ กลาง ๆ เราเป็นเพื่อนทุกข์กับคน
ที่มีความทุกข์ ชี้แจงให้เขาเห็นต้นเหตุแห่งความทุกข์ คือ
ยึดมั่นถือมั่นเรื่องตัวตน. เออละ, เป็นเพื่อนทุกข์แก่บุคคล
ที่กำลังเป็นทุกข์นะ เป็นโอกาสที่ได้บุญได้กุศลเหลือประมาณ.
ลองนึกถึงตัวเราเอง ถ้าเรามีความทุกข์ แล้วมีคนมาช่วย
ปลดเปลื้องความทุกข์ ก็นับว่ามีบุญเหลือประมาณ.

(๓) ช่วยให้ธรรมะแก่คนกำลังสนุก. มันก็มา
ถึงคนประเภทที่ ๓ คือ คนที่กำลังเป็นสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน
เพลิน มีกินมีใช้อยู่, พวกนี้สอนยากที่สุด. คนปรกติ
ธรรมด้ายังสอนง่าย คนมีความทุกข์ยังสอนง่ายยิ่งขึ้นไปอีก;
แต่คนกำลังมีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินนี้สอนยาก.
เพราะว่าความสนุกสนานเพลิดเพลินกำลังครอบงำจิตใจของ
เขา, เขาเสวยรสของความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน, มีความ
ยินดีอยู่อย่างแรงกล้า มีนั่นทีราคะ มีอะไรในความสุขเหล่านี้
นั้นอย่างแรงกล้า เลยสอนยาก มันก็มีอยู่. แต่ถึงอย่างนั้นก็

เถอะ อย่าละโอกาส, ถ้ามีโอกาส ที่จะพูดอะไรกันสักคำ
หนึ่งให้รู้เรื่อง ให้เตือนสติได้ ก็ถือโอกาสพูดเตือนสติ คน
ที่กำลังหลงไหลเพลิดเพลินนั้น ให้ได้สำนึกตัว, ให้หยุด
ความหลงไหลเพลิดเพลินนั้นเสีย มาดำรงตนอยู่ในความถูกต้อง
พอที ๆ.

นี่ที่จะสอนผู้อื่นให้มันมีธรรมะ มันมีปัญหาวางาน
แยกเป็น ๓ พวก : พวกหนึ่งเป็นคนปรกติธรรมตา, พวกหนึ่ง
มีความทุกข์อยู่, พวกหนึ่งมีความสุขอยู่ สอนเหมือนกัน
ไม่ได้, มันจะต้องการคำพูดหรืออะไร ๆ ที่มันเหมาะแก่บุคคล
นั้น ๆ แต่ละคน เป็นคน ๆ ไป.

ข้อบังคับที่ ๓.

เอ้า, ที่นี้ก็จะอยากจะให้ดูอีกชุดหนึ่ง ชุดที่สามนี้ ว่า
คนที่อยู่ในฐานะต่ำกว่า, คนที่อยู่ในฐานะที่เสมอกัน
และ คนที่อยู่ในฐานะสูงกว่า.

(๑) คนที่ต่ำกว่าเราก็มีโอกาสที่จะสอน, สอนได้
ง่าย เพราะว่าเขายังเคารพนับถือเรา, ยังอยู่ในพวกที่ว่าจะ
สอนง่าย ถ้าเขาไม่เป็นคนอวดดี จองหอง เย่อหยิ่งแล้ว

มันก็มีโอกาสที่จะได้รับคำสั่งสอน. เพราะเขาอยู่ในฐานะที่ต่ำกว่าผู้สอน.

ที่นี้ (๒) ถ้าเสมอ กัน มันก็ยากขึ้นมาแหละ, จะสอนคนที่มีอะไรเสมอกันนั้น ทรัพย์สินสมบัติเสมอกัน อำนาจวาสนาเสมอกัน วัชรธรรมะพอ ๆ กัน, นี่ก็สอนยากอยู่สักหน่อย.

(๓) คนที่สูงกว่า, เขามีอะไรสูงกว่า สูงกว่าไปเสียทุกอย่าง ก็ยังสอนได้ตามโอกาส; เพราะว่าคนเราอาจจะประมาทได้. การที่สูงด้วยทรัพย์สินสมบัติ อำนาจวาสนาอะไรเหล่านี้ มันก็ยังมีปัญหาไปตามแบบนั้น ๆ, อาจจะเตือนผู้ที่ประมาท ให้สำนึกในความหลงอำนาจ, เอาเถอะว่าลูกศิษย์ทฉลาด ก็ยังอาจจะเตือนอาจารย์ให้สำนึกในความประมาทหลงผลอได้ แม้อยู่ในฐานะที่สูงกว่าเรา เราก็ยังพูดให้มีธรรมะได้.

เอาละ, ต่ำกว่าเราก็สอนไปอย่างหนึ่ง, เสมอกับเราก็สอนไปอย่างหนึ่ง, สูงกว่าเราก็สอนไปอย่างหนึ่ง, เรียกว่าสอนทั้งนั้นแหละ คือทำให้มีธรรมะแล้วก็เรียกว่าสอนทั้งนั้นแหละ.

ข้อสรุปที่ ๔.

ท่านมองดูอีกชุดหนึ่ง เป็นชุดที่สี่ คนร่วมวัฒนธรรม, มีวัฒนธรรมร่วมกัน นี้พวกหนึ่ง, แล้วคนต่างวัฒนธรรม นอกพวกหนึ่ง, แล้วอีกคน ไม่มีวัฒนธรรมเลย นี้ก็พวกหนึ่ง.

(๑) คนร่วมวัฒนธรรมนี้สอนง่าย พุดง่าย;

เพราะมันมีหลักเกณฑ์ตั้งต้นมาแต่อันแต่อกเหมือน ๆ กัน; เช่นเกิดในตระกูลพุทธบริษัทด้วยกัน มีวัฒนธรรมชาวพุทธด้วยกันมาตั้งแต่แรกเกิด, อย่างนี้มันก็พุดกันง่าย.

(๒) คนที่ต่างวัฒนธรรม, วัฒนธรรมไม่เหมือนกันต่างกัน นี้ก็สอนยาก เพราะพื้นฐาน พื้นเพแห่งจิตใจ

ของเขามีเป็นอย่างอื่นเสียแล้ว มันก็สอนยาก; เช่นว่า เขามีพื้นเพมาในวัฒนธรรมที่ถือศาสนาไสยศาสตร์, เขามีวัฒนธรรมไสยศาสตร์ แล้วเรามีวัฒนธรรมพุทธศาสตร์ มันก็สอนกันยาก. เรียกว่าวัฒนธรรมมันต่างกัน แต่ถึงอย่างนั้นก็ด้วยความหวังดี, ไม่ไปลบหลู่ดูถูกใคร พยายามพิสูจน์ให้เห็นว่า อย่างนี้ดับทุกข์ได้ อย่างนี้ดับทุกข์ได้,

อย่างนับทุกซ์ได้, พิสูจน์ให้เห็นข้อที่ว่า อย่างนับทุกซ์ได้ เขาก็อาจจะเปลี่ยนแนวความคิด หรือยอมเปลี่ยนวัฒนธรรม เปลี่ยนหลักเกณฑ์ทางวัฒนธรรม มาถืออย่างเราก็ได้ นับกับ ผู้ที่วัฒนธรรมต่างกัน.

ที่นี้ พวกที่ ๓ ไม่มีวัฒนธรรมเลย. นียากล่า

บากเป็นคนป่าคนเถื่อน แล้วยังถือ ยังอวดดี ยังจองหอง ยังอันธพาลอะไร, คนไม่มีวัฒนธรรมมันสอนยาก. ขอนมันต้องนึกถึงข้อที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้เป็นหลักว่า มันต้องช่วย ช่วยตามที่จะช่วยได้. พระเยซูพูดว่า หมอ ก็ต้องรักษาคนเจ็บ. เราเป็นคนสบาย เป็นคนมีความสุข มีอะไรก็ต้องรักษาคนเจ็บ, คนมีความทุกข์, คนไม่มีวัฒนธรรม, คนไม่มีศาสนา นันก็เหมือนกับคนเจ็บ ต้องการโอกาสช่วยรักษาคนเจ็บ, คือคนที่ไม่มีวัฒนธรรมเอาเสียเลย ก็ชักจูงชี้แจงให้เขามีวัฒนธรรมนั้นแหละ.

ถ้าวัฒนธรรมเหมือนกัน ก็พูดกันง่าย เป็นเกลือกันไปได้ วัฒนธรรมต่างกันก็ทำความเข้าใจกันได้, ไม่มีวัฒนธรรมเลยก็ทำให้เขามีวัฒนธรรมขึ้นมา. นี้เรียกว่าทำ ผู้คนให้มีธรรมะ มันจะเผชิญปัญหาอย่างนี้.

ตอนสุดท้าย ๕.

เอ้า, อีกชุดหนึ่งว่า คนโง่หัวดี อย่างหนึ่ง, แล้ว
คนอยู่ในระดับกลางๆ ไม่โง่เง่า ไม่หัวดี ประกิติธรรมคา
นพวกหนึ่ง. แล้วก็มีสติปัญญาเป็นวิญญูชน นึก
พวกหนึ่ง.

(๑) คนโง่หัวดี มันยิ่งโง่มันยิ่งดี, นิสัยเกตุ
ถ้ามันยิ่งโง่ มันยิ่งดี. ความดีอันนี้มีมากเท่ากับความโง่
ของเขาก็ต้องแก้ไขให้ฉลาด ฉลาดขึ้นได้เท่าไร, ความโง่ความ
ดีของเขาก็จะลดลงเท่านั้น. ทำคนโง่หัวดีให้มีธรรมะ
นั้นมันก็ต้องทำให้เขาฉลาดขึ้นมา, อย่าไปบีบบังคับเขา
ไปข่มเหงเขา เขาก็ไม่ยอม; เทียวก็เกิดอันตรายต่อสักันขึ้นมา.
เราทำให้เขาฉลาดแล้ว เขาหายดีเอง, นี่คนโง่คนดี. ถ้า
มีโอกาสสักแวบหนึ่ง ทำให้เขาสำนึกตัวได้สักแวบหนึ่ง
จะมีบุญมากกว่าสร้างโบสถ์สักหลังหนึ่งไหม? ไปกิดตุ
ที่ว่าทำคนโง่คนดีให้สำนึกตัวได้สักคนหนึ่ง มันจะได้บุญ
มากกว่าสร้างโบสถ์สักหลังหนึ่งไหม? เพราะว่าโบสถ์นั้นมักจะ
สร้างไว้ทำพิธีเฉยๆ เท่านั้น มันยังไม่ทำแสงสว่างให้เกิดขึ้น
แก่ประชาชน สมตามความมุ่งหมาย.

(๒) คนปูนกลาง หมายความว่า ไม่โกงไม่ฉ้อ แล้วก็ไม่ฉลาด แล้วก็ไม่ต้องมั่วอะไร, ก็ทำไปอย่างตามปกติธรรมดาสามัญ เป็นเพื่อนกัน, เป็นเพื่อนกัน.

(๓) ที่นี้ถ้าว่าคนเขาฉลาด เป็นวิญญูชน มีสติปัญญา มากนี้ก็ต้องทำไปอีกแบบหนึ่ง. นี้เราจะต้องทำตัวเป็นศิษย์เขามากกว่า ที่เราจะไปสอน; คนที่ฉลาดกว่า เราลองทำตัวเป็นศิษย์เขา แล้วเราจะมีโอกาสพูดเตือนสติเขาแหละ. ถ้าเราทำตัวไม่ถูกไม่เหมาะสมเขาก็ไม่ฟังเรา เพราะเขาฉลาดกว่าเรา สูงกว่าเรา มีความรู้มากกว่าเรา, เราทำตัวเสมือนหนึ่งว่าจะเป็นลูกศิษย์ ไปขอรับความรู้จากเขา, ได้โอกาสก็พูดจาให้เขาระลึกได้ นั่นแหละ ก็สอนคนที่ฉลาดกว่าเราได้. วิญญูชนนี้ทำงานง่าย แต่เรามันไม่มีปัญญาจะทำเสียเอง เพราะว่าวิญญูชนนั้นง่ายที่จะรู้ ที่จะเข้าใจ ที่จะเห็นแจ้ง เพราะเป็นวิญญูชน. ถ้าเรามีสติปัญญาพอสมควร มันก็ง่ายแหละ มันก็อาจจะกลายเป็นเพื่อนกันเสียมากกว่า.

เราพูดกันถึงผู้นั้น ๆ กันมามากพอสมควรแล้ว ผู้นั้นมี ๕ ชุด ชุดละ ๓ พวง ๓ ชนิด ๑๕ ชนิดแล้ว, ผู้นั้น ๆ เราไม่ยอมแพ้ เราจะเอาชนะผู้นั้น โดยทำให้เขามีธรรมะทุกชนิด และทุกพวก.

วิธีช่วยให้มีธรรมะ.

เอา, ที่นี้ต่อไปก็จะพูดถึงวิธีที่จะกระทำ ทำอย่างไร, จะช่วยเขาให้มีธรรมะ ให้เขาสำนึกตัว ให้มีธรรมะจะทำอย่างไร. ต้องพูดตรงๆ พูดชนิดที่เรียกว่ากำปั้นทุบดินก็ได้ คือพูดว่าต้องทำให้เขาชอบธรรมะ, จะทำให้เขามีธรรมะนั้น จะต้องทำให้เขาชอบธรรมะ, หรือพูดขยายความให้ชัดออกไปอีกหน่อยก็ว่า พูดให้เขาเห็นประโยชน์ของการมีธรรมะ : ชี้แจง พูดจาชักจูง หรือว่าแสดงอะไรก็ได้ ไม่พูดด้วยปากแต่แสดงด้วยของอย่างอื่นก็ได้, เรียกว่าพูดเหมือนกันแหละ พูดด้วยปากก็ได้ พูดด้วยตัวหนังสือก็ได้ พูดด้วยท่าทางก็ได้ พูดด้วยการแสดง อะไรบางสิ่งบางอย่างก็ได้, เรียกว่าพูด, พูดให้เขาเห็นประโยชน์ของการมีธรรมะ.

ที่นี้ประโยชน์ของการมีธรรมะนั้นมันหลายอย่างหลายชนิด มีทางที่จะเลือกเอามาให้ถูกให้ตรงตามปัญหาที่มันมีอยู่. ธรรมะมีประโยชน์อย่างไร บอกให้เขาได้มองเห็น ได้เข้าใจ ได้ทุกอย่างทุกประการ.

ข้อแรกนั้น ธรรมชาติทุกขส่วนตัวบุคคลได้โดย
 ตรง ความทุกขส่วนบุคคลแต่ละคน ๆ ธรรมชาติทุกขได้
 พุทจนให้เขาเห็นความจริงอันนี้ ว่าธรรมชาติทุกขส่วนตัว
 บุคคล, แล้วเขาก็เกิดชอบธรรมขึ้นมา มันง่ายที่จะให้เขา
 ศึกษาธรรมะ, พุทจนให้เขาเห็นประโยชน์เห็นอนิสงส์ของ
 ธรรมะแล้ว มันง่ายที่จะชักจูงให้เขาศึกษาธรรมะยิ่ง ๆ ขึ้น
 ไป. เปรียบเทียบกันหน่อยเหมือนกับว่าเรื่องหาเงิน ทำไม
 ไม่ต้องชักชวน เพราะคนรู้อยู่แล้วว่า เงินมันมีประโยชน์
 อะไร เงินมันมีประโยชน์อย่างไร ไม่ต้องแสดงอนิสงส์,
 ชักชวนให้หาเงินก็เอากันเท่านั้นเอง เพราะว่ารู้ประโยชน์
 รู้อนิสงส์กันอยู่แล้ว. แต่ที่เรื่องของธรรมะยังไม่รู้ ก็จะต้อง
 ชักจูงให้เห็นประโยชน์เห็นอนิสงส์ ของธรรมะ
 ว่าดีทุกขได้; เขามีความทุกขอยู่ เขาก็สนใจธรรมะที่จะ
 ดีทุกขขึ้น ๆ ขึ้นของเขาเป็นเรื่อง ๆ ไป. นี้เรียกว่า
 เป็นประโยชน์ของธรรมะ.

ที่นี้ ข้อที่สองธรรมะทำให้มีความสามารถในการ
 ทำหน้าที่การงาน หรือทำหน้าที่ใด ๆ ก็ได้. ธรรมะมี
 ประโยชน์ คือทำให้สามารถในการทำหน้าที่, หน้าที่หากิน

เสียงปากเสียงทอง ทำไร่น่าอะไรก็ตาม; **ธรรมะนั้น**
จะช่วยให้ทำได้ดี มีจิตใจเป็นธรรมะ สงบเป็นธรรมะ
 ทำงานสนุกไม่เร่าร้อน, จะต่อสู้ จะป้องกันตัวกับศัตรู, ถ้า
 จิตใจมีธรรมะก็ต่อสู้ได้ดี. นี่เรียกว่าหน้าที่ต่อสู้ หน้าที่
 ป้องกัน ก็จะต้องป้องกันได้ดี หน้าที่แสวงหา ก็แสวงหาได้ดี
 ในการมี การเก็บ การกิน การใช้ การอะไรก็ตาม ถ้ามีธรรมะ
 แล้วทำได้ดี, แปลว่า หน้าที่ทุกอย่างของมนุษย์ ที่มนุษย์
 กระทำ ๆ กันอยู่นี้ ถ้ามีธรรมะแล้วจะทำได้ดี; มีสติ
 ปัญญาที่ยังไม่เท่ากับมีธรรมะ มีธรรมะทำได้ดีกว่า เพราะ
 มันไม่ร้อน, มีสติปัญญาบางที่มันก็ร้อน ๆ ทำไปอย่างร้อน ๆ
 มันก็ไม่น่าดู. ถ้ามีธรรมะมันก็ทำไปอย่างเย็น ๆ เย็น ๆ, ทำ
 หน้าที่ทุกหน้าที่ในเรื่องของชีวิต.

ที่ข้อที่สาม ชี้ต่อไปให้เห็นประโยชน์ของธรรมะ
 ว่า **ธรรมะนั้นสามารถจะสร้างสังคมมนุษย์ให้อยู่กัน**
เป็นสุข, สังคมมนุษย์จะอยู่กันเป็นสุขได้เพราะมีธรรมะ.
 เมื่อเรามองเห็นความจริงข้อนี้ เขาก็ร่วมมือในการที่จะสร้าง
 สังคมของผู้มีธรรมะ, ให้สังคมของเราเป็นสังคมที่มีธรรมะ.
 เขาเห็นประโยชน์ อันนี้แล้ว เขาก็พอใจที่จะศึกษาธรรมะ

จะรู้ธรรมะ. จะปฏิบัติธรรมะ. ฉะนั้นในการที่จะทำให้เขา
สมัครมีธรรมะ ก็ต้องทำให้เขาเห็นประโยชน์ของธรรมะ
อย่างน้อยที่สุด ทำให้เขาเกิดความรู้สึกสนุกด้วยการมีธรรมะ
ร่วมกัน, มีความสุขมีความสุข เพราะการมีธรรมะ
ร่วมกัน, ชี้แจงให้เห็นประโยชน์ ว่ามันจะมีความสุขมีความสุข
สนุกอย่างยิ่ง ในขณะที่มีธรรมะกลมเกลียวกันไป นี่เป็น
ตัวอย่าง.

ขอให้ผู้ที่สนใจจะเผยแผ่ธรรมะ จะตั้งสมาคมธรรมะ
จะตั้งหมู่บ้านธรรมะ แผ่นดินธรรม แผ่นดินอะไรนี้
จงพิจารณาถึงหลักเหล่านี้เถิด, พิจารณาให้เห็นลู่ทาง ที่จะ
ดึงคนมาสู่ธรรมะ ปฏิบัติธรรมะ, ทำให้เขามองเห็น
ประโยชน์อย่างยิ่งของธรรมะ จะดับทุกข์ส่วนตัวก็ได้, ให้มี
ความสามารถในการทำหน้าที่ทุกอย่างทุกประการก็ได้, จะช่วย
กันสร้างสังคมหมู่คณะที่มีความสงบสุขก็ได้, แล้วที่ดียิ่งกว่านั้น
จะได้สนุกในการมีธรรมะร่วมกันไปในการศึกษา ในการ
ปฏิบัติ ในการรับผลของการปฏิบัติ อย่างสนุกสนาน เป็น
หมู่คณะที่สนุกอยู่ด้วยธรรมะก็ได้ พุคให้ชัดเจนอย่างนี้.

๕ บัญญัติ ๓ ขนตอน.

เอา, ที่นี้ก็พุดกันต่อไปถึงว่า ทำอย่างไรจึงจะให้
เกิดความรู้สึกนึกคิดขึ้นมาในใจ อย่างนี้. ผู้ที่จะสร้าง
สมาคมธรรมะ ก็จงสนใจฟังต่อไปว่า ทำอย่างไรมันจึงจะ
เกิดความรู้สึกอย่างนั้นขึ้นในจิตใจของคนเหล่านั้นได้? ข้อนี
ต้องตอบว่า ทำให้เขามีสติปัญญา, มีปัญญาครบถ้วนขึ้นมา
๓ ขนตอน, ๓ ขนตอน จะสำเร็จประโยชน์
ในการที่จะให้ผู้อื่น, เพื่อนของเราละ มีธรรมะ ด้วยการทำให้
เขามีปัญญาทั้ง ๓ ขนตอน.

ข้อที่ ๑ เรียกว่า สุตมยปัญญา, สุตมยปัญญา
-ปัญญาเกิดมาจากการศึกษา ตัวหนังสือแปลว่าฟัง, แต่ว่า
ความหมายที่ถูกต้องคือการศึกษา. ให้เขาได้ยินได้ฟัง
ให้ได้ศึกษา นี่เป็นจุดตั้งต้น. เขาได้ยินเรื่องที่เป็นพื้นฐาน
ที่จะศึกษาทางการอ่าน ทางกาเขียน ทางกาฟัง นี้ให้
เพียงพอเสียก่อน, แล้วเขาจะค่อยรู้สึกพอใจหรือศรัทธา
เป็นเบื้องต้น ในธรรมะนั้น ๆ นี้ปัญญาเกิดจากการศึกษา
ทำได้เพียงเท่านี้.

ข้อที่ ๒ ครั้นเรามีปัญญาในขั้นนั้นแล้ว ทำให้เรามีปัญญาในขั้นต่อไป ก็คือ ให้เขารู้จักคิดนึก, เรียกว่าจินตามยปัญญา — ปัญญาเกิดจากการคิดนึก ให้เขาเอาเรื่องที่ไต่ยินไต่ฟังจากเราไปคิดนึก, เราทำว่า ให้เอาไปคิดดูจริงหรือไม่จริงให้เอาไปคิดดู, ที่เราพูดให้ฟังนี้ แล้วเขาก็เอาไปคิดไปนึก, ความคิดนึกก็ไตร่ตรองอยู่นั้นแหละ มันจะช่วยให้เขาเกิดความรู้สูงขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง, เรียกว่าปัญญาเกิดมาจากการคิดนึก. ให้เขาใช้เหตุผลของเขาเอง ไม่ต้องเชื่อคนอื่นละ, ถ้อยตามหลักพระพุทธเจ้าเลย ไม่เชื่อคนอื่น เชื่อสติปัญญาของตัวเอง, คิดนึก ๆ ก็ได้ปัญญาสูงขึ้นมาอีกชั้นหนึ่ง. ปัญญาเกิดจากการใช้เหตุผลจากการคิดการนึก ในสิ่งที่ไต่ยินไต่ฟังมานั้นแหละ เอามาคิดเอามานึกเอามาใช้เหตุผล. ขั้นที่ ๑ ปัญญาไต่ยินไต่ฟังมาอย่างไร
 ขั้นที่ ๒ เอามาคิดนึกศึกษาใช้เหตุผลให้ครบถ้วน ก็มีปัญญาสูงขึ้นมาอีกชั้นหนึ่ง.

ที่นี้ ข้อที่ ๓ ภาวนามยปัญญา ให้เขาเอาเหตุผลที่คิดนึกเหล่านั้นมาทำไว้ในใจให้แจ่มแจ้ง มาทำในใจโดยแยบคาย, ปัญญาคิดนึกเอามาทำในใจโดยแยบคายอยู่เป็น

ประจำ มัน ก็จะเกิดปัญญาเห็นแจ้ง, เห็นแจ้งตามที่ เป็นจริง, เรียกว่าภาวนามยปัญญา.

ปัญญามี ๓ ขั้นตอนอย่างนี้ ถ้าเราจะตั้งเพื่อนของเราให้มาสู่ธรรมะแล้ว เราต้องช่วยให้เขาสามารถสร้างปัญญาในธรรมะ ๓ ขั้นตอนนี้ให้สำเร็จ : ขั้นตอนที่ ๑ ให้ได้ยินได้ฟังให้เป็นพื้นฐาน จนพอใจหรือมีศรัทธาขึ้นมาบ้าง. แล้วปัญญา ขั้นที่ ๒ ให้เขามาคิดนึกด้วยเหตุผลของตนเองอย่างอิสระ, เชื่อตัวเอง กิจของตัวเอง อะไรของตัวเอง นี้ก็เป็นปัญญาขั้นสูงขึ้นมา ครั้นแล้วก็เอาเหตุผลเหล่านั้นมาทำไว้ในใจให้ยิ่งขึ้นไปอยู่เสมอ ๆ อบรมจิตใจด้วยเหตุผลเหล่านั้นอยู่เสมอ เขาจะเกิดปัญญาขั้นที่ ๓ คือปัญญาเห็นแจ้งในทางใจด้วยจิตใจ ที่เรียกว่า การทำภาวนา การทำให้เห็นแจ้ง.

นี่ขอให้กำหนดดูให้ดี ๆ ว่า เราต้องการจะให้เพื่อนของเรา มีธรรมะ เราต้อง พูดยุติให้เขาเห็นประโยชน์ของการมีธรรมะ, และให้เขาเอาไปคิด เขาได้ยินได้ฟังอย่างนี้แล้ว เป็นปัญญาขั้นหนึ่งแล้ว, ให้เขาเอาไปคิดนึกด้วยเหตุผล จนมีปัญญาด้วยเหตุผลของเขาเองอีกขั้นหนึ่ง. ครั้นแล้ว

ให้เขาเอาปัญญาเหตุผลของเขาเองมาทำในใจให้เป็น
ปรกติ, เป็นปรกติ จนมันแจ่มแจ้งมันลึกซึ้งลงไป ในสันดาน
หมกชีวิตจิตใจ เห็นแจ้ง มันก็ไม่ไปไหนเสีย มันก็รู้แจ้ง
เห็นจริงในความจริงข้อนี้ ก็ง่ายที่จะประพฤติปฏิบัติ นี่ช่วย
ให้เขามีปัญญา ๓ ชั้นตอน.

หลังจากช่วยให้เขาเห็นประโยชน์ของการมี
ธรรมะแล้ว ต้องช่วยให้เขามีปัญญาครบถ้วนทั้ง ๓ ชั้น
ตอน : ปัญญาที่ไต่ยินไต่ฟังจากเรา, ปัญญาที่เกิดจากเหตุผล
ของเขาเอง, ปัญญาที่เขาเอาเหตุผลมากระทำอยู่ในใจ อบรม
จิตใจอยู่เสมอ จนเห็นแจ้งถึงที่สุด ก็สำเร็จประโยชน์ในการ
ที่ทำให้เขามีธรรมะ, เขามีธรรมะ.

ประโยชน์ในการช่วยผู้อื่นให้มีธรรมะ.

เอ้า, เวลายังเหลืออีกนิดหน่อยก็พูดกันถึงข้อสุดท้าย
คือประโยชน์ ประโยชน์, ผลประโยชน์ที่เราจะได้รับ ก็คือว่า
เราพยายามให้ผู้อื่นมีธรรมะ มันมีประโยชน์เหลือที่จะกล่าวได้
แหละ; เพราะ อย่างน้อยก็เป็นการสนองพระพุทฺธ

ประสงค์, ทรงประสงค์ให้เราช่วยกันให้ โลกมีแสงสว่าง, ให้แสงสว่างส่องเข้าไป ในจิตใจของคนทุกคน, ^{นี้} เป็นพุทธประสงค์. เมื่อเราทำอยู่อย่าง^{นี้} เราก็สนองพระพุทธประสงค์ ที่ราคาไม่ไหวแล้ว, ที่ราคายิ่งกว่าโบสถ์ราคาร้อยล้านพันล้านแล้ว. ถ้าสนองพระพุทธประสงค์ได้สำเร็จ มันมีค่ามากกว่า สร้างโบสถ์ราคาร้อยล้านพันล้านสนองพระพุทธประสงค์. พระพุทธประสงค์ก็คือความสงบสุขของชีวิตทุกชีวิต ทุกระดับ : ให้ต้นไม้ต้นไม้เป็นสุข ให้สัตว์เดรัจฉานเป็นสุข, ให้มนุษย์เป็นสุข, ให้เทวดาเป็นสุข, ให้พรหมเป็นสุข จนหมดเลย, ถึงภวัคคพรหมแล้ว เป็นสุขแล้ว มันก็หมดแล้วเรื่องพระพุทธประสงค์.

ที่^{นี้} ถ้าเรา ทำให้เพื่อนมนุษย์ของเรามีธรรมะได้จริง อะไรจะเกิดขึ้น? ก็เกิดโลกพระศรีอารียเมตไตรยขึ้นมา ในทันทีทันใด^{นี้}, ไม่ต้องในอนาคตกาลเบื้องหน้า โนนเทอญดอก, ในทันทีทันใด^{นี้} มันจะเกิดโลกพระศรีอารียเมตไตรยขึ้นมา, คือโลกแห่งความเมตตาและความรัก. ทุกคนมีธรรมะ รักเพื่อนมนุษย์; กิตติคุณ ลองเปรียบเทียบดูว่า ถ้าทุกคนในโลกรักเพื่อนมนุษย์ แล้ว

โลกจะเป็นอย่างไร? เคียวมันพร้อมที่จะขโมยนี้, มันพร้อมที่จะปล้นจี้, มันพร้อมที่จะแย่งชิง, มันพร้อมที่จะเอาเปรียบ, มันเป็นเรื่องที่ไว้ใจไม่ได้.

ถ้าทุกคนมีธรรมะ รักเพื่อนมนุษย์เหมือนกับรักตัวเองแล้ว นั่นคือโลกพระศรีอารียเมตไตรย; ไม่มีสิ่งอื่นจะช่วยให้พ้นจากธรรมะ. ถ้าธรรมะมาสิงใจของมนุษย์ มนุษย์มีความรักผู้อื่น แล้วโลกนี้ทั้งโลกก็กลายเป็นโลกพระศรีอารียเมตไตรย, เหลียวไปทางไหนก็พบแต่ผู้ที่จะช่วย. นี่ฟังดูให้ตี ๆ ว่า เหลียวไปทางไหนก็พบแต่ผู้ที่จะช่วย, ไม่พบผู้ที่จะปล้นจี้ หรือจะคอยเอาเปรียบ, มันพบแต่ผู้ที่คอยจะช่วย, นี่โลกพระศรีอารียเมตไตรยเป็นอย่างไร.

ทีนี้ ดูโดยรายละเอียด ถ้ามีธรรมะแล้วมนุษย์ก็จะ เป็นมนุษย์ที่เต็มตามความหมายของคำว่า มนุษย์, ถ้ามีธรรมะแล้ว มนุษย์นี้จะได้เป็นมนุษย์ที่เต็มตามความหมายของคำว่า มนุษย์; ยังไม่มีธรรมะอยู่เพียงไร ยังเป็นมนุษย์บกพร่อง, มนุษย์กลวงเป็นโพรงอยู่ตลอดเวลา. ถ้ามีธรรมะแล้ว ก็มีมนุษย์ที่เต็มไปด้วยความเป็น

มนุษย์ มันก็ไม่เสียที่ที่เกิดมา, ไม่เสียที่ที่ได้เกิดมา ได้
มีความเป็นมนุษย์เต็มตามความหมายของคำว่า มนุษย์.

ที่มัน มีแต่โลกมนุษย์, ไม่มีโลกสัตว์ร้ายเข้ามา
เจือปนอยู่, โลกนี้ก็ปราศจากปัญหาทุกความหมาย-
ปัญหาทุกความหมาย. คำว่า ปัญหา นั้นสำคัญมากนะ แล้วก็
ทุกความหมาย : เรื่องเจ็บไข้ได้ป่วย ก็ไม่เป็นปัญหา,
เรื่องเศรษฐกิจก็ไม่เป็นปัญหา, เรื่องการสังคม ก็ไม่เป็น
ปัญหา, เรื่องทุกอย่างไม่มีปัญหา, มันกลายเป็นโลกมนุษย์
ที่ไม่มีปัญหา ไม่ว่าปัญหาชนิดไหน. เตียวนี้กำลังเต็มไปด้วย
ด้วยปัญหาใช่ไหมล่ะ? ยิ่งอ่านหนังสือพิมพ์แล้วยิ่งเวียนหัว
มันเต็มไปด้วยปัญหา, มนุษย์กำลังเต็มไปด้วยปัญหา
เพราะขาดธรรมะ. พอธรรมะเข้ามา ก็รื้อไล่ปัญหาเหล่านี้
นั้นออกไปหมด ไม่มีเหลืออยู่ในโลก, เป็นโลกที่ไม่มีปัญหา.

ในที่สุดเราได้มีความพอใจ ขึ้นอกขึ้นใจ อิ่มอก
อิ่มใจ ว่าได้สนองพระพุทธประสงค์. ที่พระองค์ตรัสว่า
สพฺพทานิ ธมฺมทานิ ชินาติ - เธอทั้งหลายจงยินดีในธรรมทาน
เพราะว่าธรรมทานนั้นย่อมชนะทานทั้งปวง ; อามิสทาน

ก็สู้ไม่ได้, อภัยทานก็สู้ธรรมทานไม่ได้, เพราะธรรม
ทานนี้มันดับทุกข์ได้สิ้นเชิง. ส่วนอามิสทานหรือ

อภัยทาน บางทีเพียงแต่ทำให้ไม่ตายเท่านั้นแหละ, เพียงแต่
ไม่ตาย อยู่ได้ แต่แล้วมีความทุกข์; เพราะมันไม่ฉลาด
มีชีวิตอยู่อย่างไม่ฉลาด, แม้จะไม่เบียดเบียนกัน มันก็ยังไม
เยือกเย็นในทางจิตทางวิญญาณดอก. ต้องมีความรู้ที่

ถูกต้องเพียงพอ จึงจะเป็นชีวิตที่เยือกเย็นทางวิญญาณ
คือทางจิตทางใจ; เมื่อได้สิ่งนี้แล้วก็เรียกว่า ได้สิ่งที่ดีที่สุด
ที่มนุษย์ควรจะได้ คือได้มีชีวิตที่เยือกเย็น.

คำว่า เยือกเย็นนี้มันเป็นคำที่มีความหมายมาก
นะ, มันมีความหมายถึงว่ามัน สว่างไสว ไม่มีดมนท์ ไม่
สกปรก ไม่เศร้าหมอง ไม่บีบคั้น ไม่เผาผลาญ ไม่ทิ่มแทง
ร้อยรัด อะไรทุกอย่างทุกประการ จึงจะเรียกว่าเป็นชีวิต
ที่เยือกเย็น. ภาษาบาลีเรียกสิ่งนี้ว่า นิพพุตา นิพพุโต;

นิพพุตา — ชีวิตที่เยือกเย็น, เมื่อมีธรรมะแล้วจะมีชีวิตที่
เยือกเย็น เป็นนิพพุโต ถ้าเป็นผู้ชาย, ถ้าเป็นผู้หญิงก็เป็น
นิพพุตา; เป็น นิพพุต เป็น นิพพุต นิพพุโต นิพพุตา นิพพุต

อะไรก็แล้วแต่ จะมีแต่ความเยือกเย็น เพราะอำนาจ
ของธรรมะ นี่คือผลสุดท้ายที่จะได้รับจากการที่มีธรรมะ.

ขอให้ท่านทั้งหลายสนใจธรรมะ ดังที่ได้บรรยายมา
แล้ว ๑๐ ครั้ง. ส่วนครั้งนี้บรรยายเรื่อง ช่วยผู้อื่นให้มี
ธรรมะ เป็นครั้งสุดท้ายของการบรรยาย, แล้วถึงสมัย
ปิดประชุม. นี่เป็นวันเสาร์ครั้งสุดท้ายที่จะบรรยาย สัปดาห์
กันยายนก็หมดกัน แล้วก็หยุดเทอม ๓ เดือน ๓ เดือน แล้ว
ก็ค่อยเปิดวันเสาร์ใหม่อีก.

วันนี้เป็นการบรรยายครั้งสุดท้าย ช่วยจำไว้ว่า ใน
ครั้งนี้ได้พูดถึงการทำผู้อื่นให้มีธรรมะ โดยหลักพื้นฐาน,
หลักพื้นฐาน ก็คือที่กล่าวมาแล้ว ว่ามันมีเหตุผลอย่างไร
มีความเป็นไปอย่างไร มีอะไรอย่างไร, นั่นเรียกว่าหลัก
พื้นฐาน. เมื่อทำถูกต้องตามหลักพื้นฐานแล้ว ก็สำเร็จ
ตามความประสงค์; ฉะนั้น ขอให้ทำอะไร ๆ ทุกอย่าง อย่า
ให้ขาดหลักพื้นฐาน, ขอให้ให้มีหลักพื้นฐานโดยทุกอย่าง
ทุกประการ ไม่ว่าเรื่องเล็ก เรื่องใหญ่ เรื่องโลก เรื่องธรรมะ
เรื่องอะไรก็ตาม ต้องมีหลักพื้นฐานทั้งนั้น.

นี้การบรรยายในวันนี้ ก็สมควรแก่เวลา ขอยุติการ
บรรยาย ให้พระคุณเจ้าทั้งหลาย ได้สวดบทพระธรรมคณ-
สาชยาย มีข้อความส่งเสริมกำลังใจ ในการที่จะประพฤติ
ปฏิบัติธรรมะให้ยิ่งๆ ขึ้นไป จนประสบความสำเร็จ สมตาม
ความปรารถนาต่อไป ณ บัดนี้.

...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...

...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...

๕๕
การฟังผู้อื่น.

อันที่ฟัง ฟังได้ แต่บางสิ่ง
เช่นฟังฟัง ผ่านเกล้า เจ้าอยู่หัว
หรือฟังแรง คนไข้ จนควายวัว
ไซ้จะพัน ฟังตัว ไปเมื่อไร.

ต้องทำดี จึงเกิดมี ที่ให้ฟัง
ไม่มีดี นิดหนึ่ง ฟังเขาไหน?
ทำดีไป ฟังตัว ของตัวไป
แล้วจะได้ ที่ฟัง ซึ่งถาวร.

ฟังผู้อื่น ฟังได้ แต่ภายนอก
ท่านเพียงแต่ กล่าวบอก หรือพร่ำสอน
ต้องทำจริง เพียรจริง ทุกสิ่ง, ตอน
นี้, จึงถอน ตัวได้ ไม่ตกจม

จะตก จน หรือว่า จะตกนรก
ตนต้องยก ตนเอง ให้เท.
ตนไม่ ยก, ให้เขายก นั้นพกลม :
จะตกหล่ม ตายเปล่า ไม่เข้าการฯ